

DR. JINDŘICH WANKEL.

Příspěvek k dějinám Slovanů v Evropě*)

od dra Jind. Wankla. Vydáno r. 1885.

Indogermánskému řádu národů patříci a tudíž starým Trakům, Řekům, Latinikům, Gallům, Němcům a Litevcům v Evropě, Indům, Peršanům, Medeům a Armencům v Asii příbuzní byli Slované již v šedé dávnověkosti — v době, kam žádný dějepisný pramen nesahá. Oni byli v Evropě již daleko rozšíření a předce vstoupili teprv v 5. století po Kristu, v době velkého stěhování národů na světové kolbiště.

Jak nedokonalé, nedostatečné a od náhod odvislé jest toto dějiště.

Palacký: Dějiny Čech (I. díl, p. 56.).

Slova Palackého jsou výrazem mlhavého tušení znamenitého našeho dějepisce, když psal dějiny české; on hluboce cítil a byl o pravdě svých slov přesvědčen, ale on nemohl pravdu tuto dokázati z příčin, že všechny dějepisné prameny byly zakaleny nebo docela vyschly. Staří dějepiscové, kteří si velice odporovali, nepoznali pravdy a tím vyvolali zmatek, jenž jest překážkou uspořádati věc i novým badatelům dějepisu.

*) Myslivím lidem nikdy nepodobalo se, že by národ Slovanů počtem nesčetný, ve své mohutné rozsáhlosti s dítkami a se starci mohl překonati překážky, které jednoilivým cestovatelům v šestém ještě století a dlouho po něm činily při plném nedostatku schůdných silnic prašesy, jezera a ve svém toku nezřizené řeky. A kde a kterak zásobovati potravou a oděvem takové množství a opatřiti proti těsotným mrazům. — Toho druhu a jiné námitky vnucovaly se a přicházely mimoděk na mysli každému důvtipnému žákovi, kdž slyšel učitele činiti výklady o stěhování národů vůbec a příchodu Slovanů do Evropy střední v pátém aneb docela v šestém století zvlášť. Pochybnosti o správnosti nauky této pobádaly některé učence, hledati u řeckých a latinských klasiků svědectví a světlo, které by objasnilo minulost těch končin a krajů, v nichžto se dle tehdejšího mínění a učení v čase tak zvaného stěhování národů objevili Slované. Byl to na př. dr. Lindner, jenž v r. 1841 vydal spis (Skythien und die Skythen des Herodot), kde dokázati se snažil, že Skythové byli Slované a že tedy v prostranných zemích, připisovaných Skythům, dávno před Kristem usazeni byli Slované.

Kollár, Šembera, Sicha a jiní, jali se dokazovati, že Slované nejsou přichozí do svých sídel teprv po Kristu; než výzkumy mužův těchto nestály našim vědátorům za to, podrobiti je slušné kritice, nýbrž bylo tehdejším způsobem, buďto je umlčeti, aneb zesměšnití a jako plody chorobné fantazie zamítati.

Pohodlný a nezdvořilý způsob tento, odsuzovati do ložné názory, znepekobil zvěcněného Jana Havelku, povoláním historika, hned jako studujícího na universitě vídeňské takovou měrou, že pomocí a upotřebením celého historického aparátu, jal se zkoumati a hledati prameny a původ stěhování národů vzhledem

Starší dějepisci mnohdy o některých národech, s kterými se sociálně i politicky stýkali, dostatečně nás nepoučili, tím méně se to stalo o těch, které neznali ani dle jména, totiž národy, kteří vzdáleni od nich bydleli a s nimi v žádné politické styky nevešli.

Mezi poslednější patří Slované, jichž proto historie nepřipomínala. „Slované teprve v V. stol. po Kr. v čase stěhování národů vstoupili na kolbiště světových dějin“ — praví Palacký a tato slova dala podnět k nesprávné domněnce, jakoby teprve v čase stěhování národů byli se přistěhovali do Evropy; odkud však přišli a v které periodě tak zvaného stěhování národů se to dělo, jestli zde nějaký důkaz toho stává, o to nestaral se nikdo.

Ačkoliv mnozí novější učení badatelové jako jsou: Šafařík, Surawiecki, Lelevel, Riechter, Wersebe, Lagreau, Mariejowski, Boguslawski Šembera, Papáček a mnozí jiní proti tomuto tvrzení se opřeli; byli sotva slyšeni, nýbrž jednoduše umlčeni.

Archaeologii a předdějinnému badání připadla úloha, věc osvětliti a pořádek do tohoto zmatku povrchního dějezpytu zavést i dokázati, že Slované již v předdějinné době, když ještě střední Evropa hustými lesy a nepřístupnými močály byla pokryta, na východě Evropy usedlí byli, rozsáhlý obchod vedli a honosili se kulturou, která v každém ohledu byla vysoce pokročilou, ač z jiné strany se všemožně usilovalo, téměř dogmaticky ustálený náhled o pozdějším příchodu Slovanů, o archaeologické doklady opřítí, které snad v prvním okamžiku překvapují, dalším však zkoumáním v nívec se rozpadají.

na účastenství Slovanů v něm. Bádavé, jeho úsilí bylo marné; nenalezl ani žádoucích pramenů, ani původní nějaké zprávy historické, která by příchod Slovanů do Evropy v době tak zvaného stěhování národů naznačovala. Byl tudíž souditi oprávněn, že dovoleno původ Slovanů klásti do vzdálenější minulosti, než se za to oficiálně mělo a ve školách hlásalo.

Cestou archaeologickou a anthropologickou dospíval dr. Wankel současně již v Blansku k názoru Havelkovu a touha po společné práci nebyla poslední příčinou, že se za ním — (mezi tím svým zetěm) do Otomouce přistěhoval, kde založil Vlastenecké Muzeum, jehož působení nezůstalo ani za hranicemi bez ohlasu, nýbrž po mnohých stránkách stalo se směrodatným, od té doby zvlášť, když ústav tento učinil také národopis předmětem vědeckých a lidově-uměleckých studií, k nimž mu podnět dalo vyšívání.

Teprv až studiemí těmito a zahraniční kritikou uznáno bylo vysoké stáří našeho vyšívání a porovnáváním jeho s ostatním lidovým uměním slovanským, zjištěna jeho archaeologická povaha, podstata a důležitost, přimlouval jsem Wanklovi, aby, odloživ skromnost, neostýchal se děle, podle svých zkušeností a vědomostí veřejně zodpověděti časovou a nalehavou otázku: „Od kdy jsou Slované v Evropě?“

Tak vznikl (1885) k žádostem i s jiných stran jeveným německý spis: „Beitrag zur Geschichte der Slaven in Europa“; ale v tak skrovném počtu výtisku, že utkvěl v těsném toliko kruhu autorových přátel a některých odborníků v Německu.

Od těch časů objevila se řada nových dokladů pro správnost obsahu knihy, která i proto vymáhá vydání českého, poněvadž věnována byla „milému zeti“ prof. Havelkovi. Paní Vlasta Havelková, dcera Wanklova a chof Havelkova, obstarala překlad a Vlastenecké Muzeum, aby památku pětadvacátého výročí vzniku spisu toho a zároveň záslužné činnosti svých zakladatelů jubilejně oslavilo, vydalo ho i proto, aby dán byl podnět k posouzení vědecké ceny jeho, drže se zásady: „Audiatior etiam altera pars.“

Ign. Wurm.

S díkem musíme uznati duchaplné vývody, které veliký německý učenc z prof. Virchov právě v tomto směru uvedl a které ho k překvapujícím výsledkům o pozdějším přistěhování Slovanů do Evropy vedly.

Na anthropologickém sjezdu v Kielu osvětloval Virchov krok za krokem výsledky svých bádání, pojednával o starých sídlech Slovanů v jižních krajinách Baltického moře, o sídlištích Polabanů, Obotrilů, Slovanů rujanských, o starých Vagriech v Předpomoraněch, Pomerellech v severních dílech Marky, aniž by byl však jen přibližně dotyčnou dobu udal.

O Slovanech na dolním toku Visly bydlicích však neví, aniž nalézá jakékoliv spojení se západoslovanskými obyvateli a mezi Letty jak v archaeologickém tak i ethnologickém ohledu. Připouští, že řeč lettská jest slovanské o mnoho příbuznější nežli jakákoli jiná, ale to prý předce ještě nedokazuje, že by Lettové byli kmene slovanského.

Hlavní moment, o který se Virchov opírá, jsou v jeho probádání tak zvaná „Hradiště“ — jsou to pouhou zemí nahazovanými valy opevněná místa, která všude se objevují, kde Slované bydlí nebo druhdy seděli.

On soudí ze zkušeností, že v žádném tomto staroslovanském hradě nenalézají se nádoby bezuché a tvrdí, že tudíž nádoby s uchy některému jinému neslovanskému národu připisovati sluší, jelikož spíše s nálezy učiněnými v hrobech souhlasí, které jako předslovanské známy jsou.

Vše předslovanské v první řadě znamená prý ráz germánský, proto je Virchov za germánské považuje, nevylučuje však, že i jiný negermánský národ může býti přibrán v úvahu.

Jiná opora jeho náhledu jest, že v těchto „hradištích“ nalézající se předměty, jsou jiného druhu, nežli předměty v nížeji pod valy ležících vrstvách nalezené. „Hradiště“ rozděljuje Virchov takto: jedny jsou buď pouze z hlíny nasypané a jiné z kamene zbudované. Byť by prvnější za slovanské uznával, tedy nemůže to nikterak připustiti v celém dosahu o druhých, jelikož velmi zřídka předměty slovanského rázu v sobě chovají a také jinak konstruovány jsou. On myslí, že jsou starší, předslovanské, zejména i proto, že dle Schneidra tak často se vyskytují v Čechách, kde s obzvláštní zálibou připisovány bývají Keltům (?). —

Co se týče popelnicových pohřebišť, které v obvodu „hradišť“ se nalézají a bez rozpaků byly Slovanům připisovány, namítal Virchov ve své přednášce, že nemohly Slovanům patřiti, jelikož tam vykopané popelnice a jiné předměty s těmi z „hradišť“ docela se nesrovnávají: kdežto nádobky z popelnicových pohřebišť jsou s oušky, ušlechtilých forem, s bohatými ornamenty, vždy pouhou rukou pracované, nikdy se v „hradištích“ nenalézají, kdežto (v „hradištích“) jsou nádoby bezuché, hrubé, neušlechtilých forem jednoduchou vlnicí ozdobené, vždy na kruhu hručířském dělané, což tomu nasvědčuje, že jsou výrobkem kulturně méně vyspělého národa.

Všeobecně se přijalo, že Slované své mrtvé spalovali a kosti s popelem do popelnic ukládali a že příchodem křesťanství spalování mrtvol přestalo a nastalo pohřbívání mrtvých. Když Slované, praví Virchov, před zavedením křesťanství v řečených krajinách byli usazeni, museli

by stopy spalování mrivol zde se nalézati; přes to však nemohou se popelnicová pole vzítí v úvahu, jelikož jest dokázáno, že jsou neslovanské. Jestli však bylo opačně, tedy musí se kosterné hroby naléztí, což také se stalo. Jsou to hroby, které často v krajinách, kde Slované bydlili nebo dosud bydlí, se vyskytují, kde při kostrách jsou zvláštní buď z bronzu neb stříbra pracované essovité kroužky, jež Sophus Müller za slovanské má, což též Virchovem uznáno jest. —

Kostry tyto mají lebky dlouhé (dolichocephalní), řídkěji prostřední (mesocephalní), ale nikdy širokolebé (brachycephalní).

Nyní však praví Virchov, když musíme při našem názoru trvatí, že Germáné byli dlouholebí, tedy můžeme tyto hroby za germánské pokládati, když také essovité kroužky a mladší doba, které náleží, slovanskými hroby se býti ukazují.

Zde jest koncesse, která Slovanům se povoluje. Pravou výhradní zvláštností slovanskou pokládá Virchov vlnici, bezuchým nádobám „hradišť“ pozdější doby vlastní, jež (vlnice) na popelnicích v popelnicových pohřebištích nikdy se nevyskytuje.

Obchodní cesty, jež nalezy mincí arabských a kušských naznačují, které od východu slovanským územím přes východní moře do Dánska a Švédska se táhly a nikdy nešly přes kraje na protějších březích Labe ležících, nikdy jižně od Havely a Sprevy, nebo přes Lužici; neboť v těchto krajinách nenašly se arabské předměty.

Z okolnosti, že předměty arabské jen v charakteristicky slovanských popelnicích byly nalezeny, vyvozuje Virchov chronologicky, že Slované na protější straně Labe a Visly nebydlili.

Z přednášky Virchova vyplývá, že Slované vrchní, jižně položené krajiny ležící u Baltického moře teprve v pozdější době po Kr. zaujali, kde před-slovanské kmény seděly, a proto jest pravděpodobno, že Slované teprve v čase stěhování národů okolo V. století po Kr. se sem přistěhovali.

Obsah přednášky dal podnět k diskusi, kterou pan Pösche, prof. ve Washingtonu zahájiv, protestoval proti náhledu, že východní část nynějšího Německa byla germánskou. Na důkaz uvedl učence Wersebe, který napsal rozsáhlé dílo německých dějin, v němžto poukázal k tomu, že Svevové byli Slované, kteří místo „Svevi“ — Slávi jmenovati sluší tak, jako v dialektě místo Svoboda — Sloboda se říká. Dále uvádí pan Pösche, že Jak. Grimm s ošklikostí odmítá názor, že by Slované byli dle Tacita usedlí již tam, kde nyní jsou; kdežto tentýž Grimm na jiném místě praví, že jména Svévi a Slávi jen dialektem se rozlišují.

Pan Montelius ze Stokholmu pak praví, že studoval musea východopruská v Pruském Pomořansku, kdež nalezl, že starožitnosti z I. a II. stol. po Kr. se skandinávskými zjištěnými germánskými starožitnostmi Německa docela souhlasí, však v V. stol. po Kr. docela přestávají a proto jest přípustno, že Slované teprve v V. stol. po Kr. se do Evropy přistěhovali.

Pösche podotýká pak, že nezná charakteristicky germánské starožitnosti z této doby a žádá, aby mu byly některé naznačeny a trvá na svém náhledu, neboť není dostatečně o opaku přesvědčen.

Otázka tato však zůstala nezodpověděna, ač většina německých učenců se pro náhled Virchovův vyslovila; předce zůstalo její rozluštění pro budoucí časy otevřeno.

Ale na anthropol. kongressu německé anth. společnosti ve Vratislavi vystoupil Dr. Kaz. Šulc z Pozňanska a hleděl nicotnost názoru toho v přednášce své dokázati, která zněla asi následovně:

„Žádný kraj Evropy v době pohanské neukazuje tak všeobecně ustálený zvyk své mrtvé spalovati a jejich zbytky v popelnicích na velké popelnicové pole pohřbívat, jako jižní baltické území.

Z toho možno souditi, že byly tyto kraje od pradávných dob jedním a tím samým pevně usazeným národem obývány.

Jest však dějinami dokázáno, že bydlili zde nejméně dva, totiž Slované a Germáné. Kterému národu měli bychom ony hroby a památky připsat?

Obyčejně jsou připisovány Slovanům jen hroby a památky nejmladší asi ze VI. stol. pocházející, zejména kruhové valy, které v druhdy jen Slovaný obydlených krajinách se nacházejí, v nichž se vyskytují nádoby s vlnicí a pak kosterné hroby s essovítyými kroužky na skráních nebo vuších.

Všecky ostatní starožitnosti a zejména popelnicová pole pokládány jsou za germánské. Kde se vzal, tu se vzal náhled, že Germáné od nejstarší doby až do stěhování národů krajiny mezi Vislou a Rýnem sami obývali a že teprve po stěhování národů, když germánský národové odtud odtáhli, přišli od východu Slované a zaujali tyto kraje až po Labe.

Že Slované nepřistěhovali se z Asie do Evropy teprv za stěhování národů, jak bylo dříve přijato, jest dostatečně dokázáno a zejména Surowieckim a Šafářkem a jinými znalci dějin bylo uznáno. Totéž jest zjevno v dějinách Gothů. Dle Tacita v I. stol. po Kr. bydlící Gothové na březích Východního moře při ústí Visly, obrátili se v II. a III. stol. k břehům Černého moře. Jejich dějepisec vypravuje, že gothský král Hermannrich, který za počátku stěhování národů proti Hunům padl, všecky Slovaný a Anty (Vendy), jakož i Esty a Prusy až k Východnímu moři podmanil.

Těž Ptolomeus usazuje Vendy a Slovaný v tyto kraje a Tacitus uvádí, že Vendové východně od Germanů mezi Finny a Bastarny, kteří na ústí Dunaje bydleli, pevně usedlí (domus fingunt) byli.

Vendové — Slované pravděpodobně bydleli v době dávné na Visle. Jestli však Visla v VI. století tvořila hranici mezi Slovaný a Germány, musely by se archaeologické památky na obou stranách této řeky nalezené, v mnohém ohledu různiti.

Ony však jsou netoliko podobné, nýbrž docela stejné z celého okrsku Visly, Odry a z Polabí. Všude tytéž popelnicové hřbitovy, popelnicové hroby a hradiště.

Jinak, kdyby původní obyvatelstvo mezi Vislou a Labem bylo s obyvateli mezi Veserou (Weser) a Rýnem totožné, kde beze vši pochybností čistě germánský národové sídli, musely by archaeologické památky v krajinách, jak jižně od Východního moře, tak od Severního, býti stejné neb docela podobné.

Ony však se docela od sebe různí.

Und set praví: Na západě řeky Sály (Saale) a více ještě při Vesě přestávají popelnicová pohřebiště a popelnicové hroby a počínají hroby kosterné a podlouhle kamením orámované, jež s kamennými zbraněmi také bronzové i železné předměty v sobě chovají.

Tacitus pak zaznamenal, že u Germánů neviděl mnoho železa a že Anglové i Sasové dobyli Bretaňska většinou jen kamennými zbraněmi v polovici V. stol. po Kr.

V západním Německu vyskytují se barbarské popelnice velmi zřídka a v jižním chybí skoro docela.

Hroby kostrové čili kosterné nacházejí se též na jihu Východního moře, však poměrně velmi poskrovnu. Německý kmen, který na západ od Labe bydlel, stěhování národů se nepřidružil.

Že Slované své mrtvé spalovali, víme z listů sv. Bonifáce, též z kroniky Dítmara, ze životopisu sv. Otty a arabských kronik

U Germánů zvyk mrtvé spalovati a zejména pozůstatky jejich dávat do popelnic, nebyl ani původní ani všeobecný, jak z dávných zpěvů Eddy a z vykopávek ve Skandinávii a západního Německa vysvitá.

V době železné vrátili se Germané k prvotnímu zvyku své mrtvé nespalované pohřbívatí.

Nebylo u Germánů vůbec obyčejem, popelnicové pohřebiště zakládati a tím různí se skandinávské, západní i jižní německé kraje od jihobaltických, kdež tento obyčej byl všeobecný. Jakým způsobem možno vysvětliti tuto okolnost a spojití s faktem, že germánské národy skutečně krajiny jižně od Východního moře v držení měli, zejména koncem I. stol. po Kr., jak ze zpráv Tacita, Plinia, Ptolomea vysvitá a že, dle Marianuse z Tyru, Ptolomea, Agathamena, Herakleota, Jornanda Germanie od Rýna až k Visle dosahovala?

Mezi Labem a zejména Vislou bydleli všichni národové, kteří za času stěhování národů římskou říší zaplavili. Či snad před tak zvaným stěhování národů dobyli také již cizí kraje mezi Labem a Vislou a neněmecké kmeny si podmanili:

Jest pozoruhodno, že po stěhování národů ani jeden z těchto germánských kmenů na východě od Labe nezůstal; kdežto na druhé straně ani jeden německý kmen, který na západ od Labe bydlel, stěhování národů se nepřidružil, nejvýš že všichni zůstali ve svých dřívějších bydlištích, jen že se více rozepjali, dále že, ač máme více méně podrobné zprávy o putování germánských národů na východě Labe — v celém dějepise, v nižádném pramenu, ani nejmenší poznámky o tom nenalzáme, že by Slované do krajin mezi Vislou a Labem, které Germané opustili, se byli přistěhovali.

Tacitus uvádí, že od třech vnuků praotce Teutonů Tuiska, tři hlavní kmeny Němců svůj původ odvozují a síce: Ingävoni, kteří podél pobřeží Oceánu neboli Severního moře, Istävoni podél Rýna a Hermioni východně od Labe usazeni byli. Též Ponponius-Mela jmenuje Hermiony posledními Germany. To jsou tedy ta první sídliště Němců.

Dr. F. H. Müller v díle „Die Deutschen und ihre Fürsten“ (Němci a jejich knížata) pokládá pobřeží Severního moře za pravlast německých kmenů. Nyní však žijí Tacitovi známi německí národové z konce I. stol. mimo tyto hranice, jako na př. Suevové (:) a Vandalové na východě

Labe. Tacitus byl tudíž v rozpacích, co má s nimi si počítí a udává, že z neznalosti starých dob někteří historikové Tuiscovi více vnuků připsují, od kterých Vandalové, Suevi a jiní snad pocházejí. Plinius tudíž rozděluje Germány na 5 kmenů, ku kterým Vínýli na pobřeží Východního moře, a jak víme, keltické (?) Bastarni a Pecini na ústí Dunaje patří.

Suevy připsuje k Hermianům.

Tacitus jmenuje všechny kmeny, které na východě Labe až k Wendům a Sarmatům bydleli, Suevy a výslovně je rozlišuje od ostatních Germánů nebo Němců.

Avšak kraje na východě Labe nebyly původně bydlištěm Suevů.

Za času Cásara nalézáme je v Gallii, kam z Germanie vpadli a kam zase většinou zpět ustoupili, jakmile byli Cásarem poraženi.

Oni bydlili, když je Ubrerové na levý břeh Rýna zatlačili, na Rýnu, až k Labi ve 100 župách, praví Strabo, který za času Kristova žil, a zpusťořili celý kraj kolkolem svých bydliřt.

Jak Římané počali válku proti Německu, vnikl Tiberius až k Labi a Vellejus Paterculus s ním, který praví, že jak Římané až k Labi vnikli, všechny německé národy, vyjma suevských Markomanů si podmanili a dokládá, že na protější straně Labe bydlili Semnonové (Zemňané), řekou od Hermandurů oddělení.

Z toho vysvitá, že Semnoni nebyli žádní Němci, žádní Germáni. Následkem válek Římanů s Němci změnila se bydliřt národů ve střední Evropě.

Jak Strabo vykládá, odeřli někteří němečtí kmenové před Římany za Labe zpět. K nim náleželi především Suevové. Oni vpadli do dneřních Čech, zapudili tam vládnoucí keltické (?) Boje do Bavor a obsadili zemi pod jménem Markomanů a nynější Moravu pod jménem Kvadů. Na severu pak Moravy pevně se usadili germánřtí Burové a Marsignerové.

Markomané podmanili sobě sousedící národy, mezi nimi i Semnony (Zemňany) a Lygy, tedy neněmecké národy. Lygové bydlili, jak uvidíme, mezi Vislou a Odrou. Semnoné mezi Odrou a Labem.

Mimo Suevy překročili Labe též Hermundurř, aneb vlastně Sálu, jež za vrchní tok Labe byla považována, neboť mělo se za to, že Labe v kraji Hermandurů počíná. Z toho jeřt zřejmo, že původní sídliřt Suevů východně až k Sále, nikoli až k Labi se rozprostíralo.

Strabo piře mezi jiným: „Suevové jsou největřm národem, neboť se rozprostírá od Rýnu až k Labe. Jeden díl bydlí až i na protější straně Labe. Taktéž Hermandurové a Longobardé, kteří nyní vlastně všichni do protější krajiny prchli. Neboť všem národům této země (Germanie) jeřt snadno a lehkó stěhovatí se společně, pro jejich jednoduřnost ve způsobě žití, že nepěstují orbu, nedělají si žádných zásob, bydlí ve stanech a chýžích, jen na denní potřebu se uskromňujíce. Stravu poskytuje jim ponejvíce dobytek, rovněž jako kočujícíim pastýřům, takže jako fito své potřeby domácí na vozy nalož a se svými stády se obracejí tam, kam se jim uzdá.“

Dle Strabona odtáhli tedy Longobardé, kteří na levém břehu Labe bydlili, následkem vítězství Římanů pod Tiberiem zpět na pravý břeh

Labe, kde patrně našli obydlené kraje, jejichžto obyvatele buď zatlačili nebo si podmanili.

Mimo národy uvedené nečiní se zmínka o žádném germánském lidu východně od Labe a na jihu Východního moře ani u Velleja, Patercula, ani u Strabona, ani Pomponia-Mela, kteří žili v 1. stol. po Kristu. Důkaz to, že žádný z národů těch v tom čase tam nebydlil. Kdyby tak mocný lid, jako byli Gothové, již tenkrát na jihu od Východního moře bydlil, nebylo by možno ho nepozorovati a o něm se nezmiňovati, když již před 300 roky před tím Pytheas je dle jména znal a o nich zprávu podal. Tenkrát obývali, jak Müllenhoff a Undset doznávají, jako doposud jižní Švédsko, severní břehy Severního moře, Teutoni naproti tomu byli usazeni na severním pobřeží Severního moře, jež Pytheas za záliv Oceánu pokládá a Mentanomon nazval a dosti správně jeho prostoru na 150 geografických mil udává. Celodenní cesta od břehů Gothů byl dle něho ostrov (ostatně poloostrov) „Samlant“ vzdálený, který on nazval „Abulus“, jiní „Abalcia, Basilea, Bannama“. Z moře vyplavený jantar byl od domorodců buď za palivo užíván, nebo Teutonům prodáván, kteří ho zase dále odváželi. První ze starých spisovatelů, který jmenoval Gothy na jihu Východního moře, jest Tacitus koncem 1. stol., jenž poznamenal: Traus Lyga Guthanes regnatur.

Ptolomeus však píše: „Juxta Vistulam fluvium infra Venedos Gythanes deinde Finni“. Z toho vysvítá, že Lygiové a Semnové od Visly až k Labi bydleli a Gothové severně od Vendů, západně od Visly.

Jornandes vypráví, že Gothové původně ve třech lodích k jižním břehům Východního moře připluli a ku Gadiscantií přistáli. V třetí lodi byli Gepidové, kteří na jednom ostrově řeky se usadili, Gothové ale dle Tacita u moře, a dále od moře Rugiové a Lemovini. Z toho je zřejmo, že Gothové koncem 1. století, dle příkladu Suevů, když ze Skandinávie přitáhli, podnikli vítězné výpady do země Lygiů.

Nemýlíme se snad, když pod jménem Gadiscantia, Gdaňsko (Danzig) přístaviště Gothů naznačíme.

Přirozeno, že do jižních baltických krajín po třech lodích s Gothy následovalo mnoho jiných, kteří tyto kraje poněkud dobyli.

Ku gothickým národům patřili též dle Prokopia Rugiové, Vandali, Alaní a též nepochybně s Rugiemi vždy spojení Lemovini a s Scirrieny Hirrové neb Herulové.

„Všichni tyto národové,“ praví Prokopius, „odlišují se sice jménem, jinak však jsou docela stejní; neboť všichni mají bílá těla a rusé vlasy, jsou velcí, slušného zevnějšku, žijí dle stejných zákonů s jednou řečí, jež gothskou sluje“.

Není správné, když Tacitus všechny národy na východě Labe, až k obydlí Sarmatů a Vendů za Suevy vydává. Vedle Suionů nebo Švedů, Sítónů či Lapů, jak všeobecně uznáno, pak Aestů čili Prusů a germánských Berů a keltických (?) Gothonů, jak Tacitus uvádí, nebyli ani germánské ani suevské národnosti, ačkoli Suevům daň platiti musili.

Dle Tacita odlišují se také Suevové mezi sebou i jmény a národností (nominibus et nationibus).

Dle toho, jak Grimm dle jména soudí, nepatřili Semnoni, Lygiové a všichni Suevům podrobení národové ku Germánům: a dr. F. H. Müller, Forbiger, Ueckert, Wersebe tvrdí, že nejen nejsou Germány, nýbrž že jsou Slované.

Ani suevské ani germánské národnosti, vyjmouc Longobardy a Anyly, nebyli Varini, Reudigni, Nuthoni a všichni národové, kteří společně matku zemi ctili co bohyni, jejíž socha na jednom ostrově mořském uschována a koupána bývala, již proto ne, že svrchu jmenovaní germánští národové na východě od Labe své obydlí neopustili a do říše římské nevtáhli.

Že bylo prabydliště Němců na Severním moři a nikoliv na Východním moři, vysvítá též ze jmen těchto moří.

Němci a Skandinavci teprve v historické době a sice v posledních letech prvního století po Kr. praobyvatele na východě Labe podmanili, z toho však neplyne ještě, že byly Slované. Toto zbývá nám teprve dokázat. Ptolomeus jmenuje Východní moře „Sarmatským“ a praví, že jeden díl toho moře slove „Vendickým zálivem“ a že po celé délce zálivu bydlili Vendové. Samozřejmě mohl Vendický záliv býti jen jižní díl Východního moře, jelikož Vendové jen zde mohli od starodávna bydliti. Nemohl tedy býti západně od Visly, jelikož zde od nepaměti bydlili Aestové nebo Prusí a vůbec Lettové a finští národové. Musil tedy západně od Visly ležící díl Východního moře vendickým slouti, kde původně a výhradně Vendové bydleli.

Důkazem toho jest též slovanské a lettické jméno Východního moře a jeho západních částí. Východní moře, jak známo, jmenuje se u Slovanů a Lettů „Baltické moře“ to jest bílé moře, neboť balt zn. letsky „bílé“, od kterého názvu polské a slovanské vůbec „biaty“ pochází.

Ze jména baltas, jak též Grimm uvádí, odvozuje západní díl tohoto moře své jméno, totiž Velký a Malý Balt, což jest důkazem, že v nejstarší době Vendové na jižním pobřeží Východního moře usedli býti museli. Dle Tacita a jiných starých spisovatelů jmenoval se jeden národ na jižním pobřeží Východního moře Vandalové a dle Plinia jmenovali se na jižním pobřeží Východního moře sídlící Burgundioni, Varini, Carini a Guttoni, podobně „Vindili“. Zřejmě jmenovali se Vindilikové nebo Vindisové proto, že bydlili v zemi Vindů, právě tak jako v pozdějším čase (středním věku) jižně a východně od Východního moře ležící města Hansestädte „vendickými“ sluly, proto že ležely v území druhdy vendickém. Vandalové sluli původně Asdingové, aspoň jmenoval se jeden díl tak.

Před tím jsem pravil, že národy bydlící na dolním toku Labe, kteří společně matku zemi ctili, jsem nepovažoval za Germány i proto, že své bydliště za stěhování národů opustili, jako všichni dříve v jižně baltických krajinách bydlící národové tak učinili.

Matka země sluje obyčejně Hertha, jejíž jméno považuje se za německé.

V mé doktorské disertaci „De origine et sedibus veterum Iliriorum“, kterou jsem svým časem ve Vratislavě uveřejnil a kterou práci jsem

těž obraňoval, poukázal jsem, že dle nejlepších rukopisů jméno bohyně nikoliv Hertha, nýbrž Nerthus zní a v starogothštině země ne Hertha, nýbrž Airtha sluje.

V slovanském jazyku znamená „nurt“ hlubinu vod, což v staroruské řeči znamená: „země.“

Z toho jsem soudil, že tato bohyně země nebyla božstvem germánským, nýbrž slovanským, zejména kmenů Varinů, které pokládám za Slovary.

Nikde také nenachází se u pohanských Němců kult podobný.

Dle Tacita nebudovali Němci svým bohům sochy ani chrámy, nýbrž ctili je jen v lesích pod široou oblohou. Jen jeden díl, a to opětně Suevové, zobrazili si „Isis“ na člunu.

Naproti tomu Slované ještě doposud věří, že každá znamenitější voda od nějaké viiy bývá obydlena a opanována: Goloplovo jezero od Goplany, Switež od Switežanky.

Slovanům nejbliže spříznění Aestové zbožňovali dle Tacita matku bohů.

U Slovanů dosud bývá panenská matka Boží obzvláště ctěna, jako dříve stále se omlazující matka země.

Ač byl dle jména a osobnosti Nerthě podobný bůh Niored od Germánů ctěn, který se, jak v Editě zní, rád na blízku moře zdržoval.

Však také i kultus tohoto boha pocházel od Vanů nebo Vendů.

On byl od Vanů svými dětmi Freye a Frevy za rukojmí dán a později mezi bohy pozdvížen. Jeho kultus mezi Germány jest opětně důkazem, že Nerthus byla slovanskou bohyní.

Dle Šafaříka souhlasí jméno Frey a Freya se slovanským Pryj a Pryja, což znamená „přívětivý“.

Národové, kteří Nerthus ctili dle slovanského obyčeje, měli většinou svá jména od řek, při nichž bydleli.

Tak Varini od Varnavy, Nuithané od Nuthy, Redigni od Rednice, všecka slovanská jména.

Tito národové neopustili, jako jejich germánští sousedé svá bydliště u Východního moře, nebrali též podílu na stěhování národů, také nikdy se neobjevili v mocnářství římském.

Když již dávno germánští občané, obyvatelé jihoballíctí, se v římském území potulovali, táhli, jak praveno, Herulové v roku 493. od břehu středního Dunaje územím Slovanů a Narnové do Skandinávie zpět. Oni rozložili se na západě Labe v Durinsku, jak v nejstarším od Gaupa vydaném zákoně Daringů (V. a VI. století) zaznamenáno. Herulové účastnili se ještě v X. století posledních vpádů Normanů a Askamanů do Německa a podnikli společně s nimi válečná tažení na území biskupů brémských, verderských a hildesheimských. U Varinenhallu na Aleře shromážděví se a odpočíváví vůbec účastnili se na všech bojích a převratech i osudech obotritských Slovanů, jejichž část tvořili.

Rendigové vystupují v slovanské době co kmen hrdinný též pod jménem Redarů.

V jejich území byl v městě Retře znamenitý chrám zasvěcený bohu Radagastovi.

O slovanskosti Varnů a Rendigů v staré době není pochybnosti.

Ostatní zbožňovatelé Nerthy v slovanské době neobjevují se více pod svými původními jmény, jen ve jménech řek, u nichž kdysi žili, zůstala upomínka jejich.

Když Vendové čili Slované od nejstarší doby neotoliko na Visle, nýbrž též na jihozápadním břehu Východního moře až ku břehům Labe bydlili, tedy musili od nepaměti též na Odře a vůbec mezi Vislou a Labem býti usazeni.

Byli tedy Semnoni a Lygirové Slované.

Však pohlédněme na tyto kmeny blíže.

Tacitus píše o Semnonech, že bydlili ve stech župách a sebe za nejstarší, nejušlechtilejší a vůdčí lid Suevů považovali.

Své veliké stáří odvozovali od stáří svého náboženství. Oni shromažďovali se totiž v jistých dnech k obětem starožitnými slavnostmi posvěceném lese svých předků. Úcta k posvátným místům jevila se tím, že nikdo nesměl tam vstoupiti bez pout a když někdo tam upadl, nesměl se ani sám vzbopiti, aniž někým býti pozdvihnut, nýbrž byl z lesa vykoulen. K místu tomu poutala se víra, že zde byl počátek národa a bydliště boha, stvořitele a pána veškerenstva.

Jako v mé disertaci, tak i dnes přišel jsem k úsudku, že Semnonové, kteří se za nejstarší národ v těchto krajinách drželi a tamtéž již před přitáhnutím vlastních Suevů od starodávna bydlili, aspoň sto let před úmrtím Tacita do krajin východně od Sály a Labe, do vlastního Německa vrazili.

Oni byli právě tak četní, jako Suevové, neb obývali právě jako tito ve stech župách. Oni zbožňovali právě tak, jako Varini a Rendigňané zemi jako bohyni a byli slovanským lidem, který zemi, jako všichni Slované „zemenā, zemīa“ jmenovali a sebe sami dle své matky „Zemňané“ pojmenovali, což u Slovanů znamená „oráč“ čili „zemědělec“ a šlechtic. Zrození na místě mohli se co autochtóni za nejstarší národ oproti kočujícím a přistěhoválým Germánům považovati.

Však „Zemňan“ u západních Slovanů neznámá jen „zemědělec“, nýbrž i „šlechtic“ a proto mohli sebe, jako orbu milující a pevně usídly národ, oproti stěhovavým Germánům právem nazývati šlechtickým národem. Jejich jméno vyskytlo se za času Otty I. pod názvem „Zemnici“ na malém území při Labi zbylých.

Dějiny Semnonů (Zemňanů), jejich víra, obyčej, mrav i jméno dokazují, že byli Slované a v obvodu mezi Labem a Odrou autochtónové.

Oni zvali se ve slovanské době též Lutici čili Vilci, to jest vlci.

V dějepisných pramenech nenalzáme sebe menší zmínky, že by Varini, Semnoni a Lygirové kdysi a do některé krajiny mezi Vislou a Labem byli se přistěhovali, jako Suevové, Longobardé, Gothové a Herulové; nenalzáme nížádnou stopu, že by tito velcí národové Lygirové, Semnoni a Varini jihobaltické krajiny za času stěhování kdy byli opustili a se v říši římské usadili, podobně jako germánští národové v jihobaltických krajinách učinili; není poznámky v dějepise, že by Slované po stěhování národů do krajiny mezi Vislou a Labem byli se přistěhovali; — tedy museli býti Varini, Semnoni a Lygirové v těchto krajinách Slované

a autochtoni, kteří tak jako Aestové a Vendové v krajinách kolem Visly žili, pevná obydlí měli a rolnictvím se zabývali.

Archaeologové (?), kteří jsou toho náhledu, že Slované za času stěhování národů z Asie do Evropy až k Labi postoupili, představují si jako Nomády, jako nevzdělaný a nejsurovější národ Evropy v dávne středověké době a připisují jim jen nejpozdější a nejhrubší hrnčířské a kovové práce. Poukázali jsme však k tomu, že Slované již před stěhováním národů za doby Tacita od starodávna ve střední Evropě byli pevně usazeni.

Jakmile se však na kolbišti dějin objevili — jak zejména Prokopius, spis. z polovice VI. stol. píše — vystupují jako orbu milující národ, který vedle víl a jiných nadpřirozených bytostí v jednoho Boha, stvořitele veškerenstva, věřil.

Totéž sděluje také Helmold v XII. stol.

Císař Mauricius z konce VI. a začátkem VII. století vypravuje, že Slované pěstují veliké množství obilí všeho druhu, zvláště letní pšenici a proso, které ukládali ve velkých hromadách v sýpkách a špýcharech.

Totéž dosvědčuje sv. Bonifác, Arab Al-Bacri, Helmold, životopisci sv. Otta a jini.

Proto píše Sprengel „Über den Einfluss, den die wendische Nation an dem Anbau Deutschlands gehabt hat“. (O vlivu, který měli Vendové na vývoj orby v Německu*) následovně :

„Když byl Winfried, apoštol Němců, v Římě za biskupa posvěcen r. 724) a do Duringska přišel, našel zde Vendy již na takovém stupni civilisace, že z nich vybral kolonisty, aby frankské pustiny obdělali.

Ve velkých oddílech spěli Vendové, kam je pobožný biskup ten volal. S kleštěním lesů spojovali umění rolnické

Z Tracie nechali si přivést pšenici k osívání.

Těž lnářství a včelařství bylo u nich ve vysokém stupni vyvinuto. Duringské koně, jež Vendové skřížením s orientálským plemenem šlechtili, platili za nejkrásnější, nejrychlejší a nejsilnější.

Vendové byli tehdy jediní zahradníci a byli první, kteří solnice na Sale vykorisťovat počali (proto Soole od slovanského sal. t. j. sůl), oni byli tedy nejprvnějšími solaři, zahradníky, pěstovateli dobytka, mlynáři, tesaři, zámečníky a zlatníky.

Zejména zabývali se též koželužstvím a proto jmenují se u Slovanů všeobecně řemeslníci od slova „řemen“.

Ibrahim Ibn-Jakub, který navštívil kraje na Labi v druhé polovici X. stol. v kronice Al-Bairisově popisuje svou cestu a praví: „Praha (Fraga) v Čechách jest z kamene a vápna stavěná a proslulá svým obchodem. Přicházeli tam obchodníci z Ruska, Slované z Krakova a mimo to též Moslemínové a Maďaři, kteří bysantijské zboží a zlatnické práce přiváželi a mouku, olovo a rozličné předměty a jmenovitě kožené výrobky odtud vyváželi. V Praze vyráběli se: Sedla, otěže, šitý atd.

•Praha jako celé Čechy měla hojnost obilí, drůbeže, koní, stříbra a zlata.“

*) Deutsche Alterthümer Hall 1825 von Kruse

Známo jest, že v Německu první města byla od Římanů založena a že později tam povstávala z hradů za času Jindřicha I.

V slovanských krajinách však nebyla Praha jediné větší město. Dithmar vypravuje, že za jeho doby viděl zříceniny znamenitého města Labrus (?) v zemi Lužické, které — tak jako město Merseburg v zemi Slovanů (snad v době J. Cásara. vystavěné) od Jindřicha I. rozbořeno bylo. Město toto mělo 12 bran a mohlo 10.000 mužů (vojska) pojmouti.

Řím měl za času Justinia 14 bran.

Za Boleslava I., krále polského, dle Galluse, postavilo město Poznaň 1300 těžkých a 4000 lehkých ozbrojenců. Hnězdno 1500 těžkých a 5000 lehkých ozbrojenců. Gnězdno 300 těžkých a 2000 lehkých ozbrojenců, Inovraslav 800 těžkých a 3000 lehkých ozbrojenců.

Za času Helmolda a sv. Otty byla mezi Odrou a Labem mnohá znamenitá města.

Klōden píše proto ve svých dějinách Berlína, že za časů pohanských byla u Slovanů města bohatá na obyvatelstvo a neméně četná jako doposud.

Města v pohanských, slovanských krajinách nebyla jen velmi četná a lidnatá, ale byla největší a nejvíce obchodnická, když ne v celé Evropě, aspoň v severní její části.

Adam Bremský (v XI. stol.) vypravuje, že město Julin. Voliň neboli Vineta Slovanů obydlené a k vůli obchodu ode všech souzедních barbarických kmenů a od Řeků navštěvené, bylo největší město v Evropě. Zde jest zboží všeho druhu a slovanští obyvatelé toho města jsou sice pohané, ale není nad ně poctivějších, mírnějších a pohostinnějších lidí.

Totéž o 100 roků později praví Helmold, a životopisci sv. Otta zaznamenali, že bamberský biskup 22.156 obyvatelů toho města na křesťanství obrátil; ale že v poměru k pohanským počet jejich tak byl malý, že po návratu z obchodních cest za konání pohanské slavnosti k vyklizení města byli přinuceni. Voliň bylo asi velmi značné město a mohlo za tehdejší doby sloužit za největší v Evropě.

A přece nebyla Voliň, nýbrž Štětín hlavním městem Pomořanska.

O Volini píše Ibrahim-ibn-Jakub, že měla znamenitě zařízený přístav a Jamsvikin saga vypravuje, že měla kamenný, železnými vraty uzamčený, věžmi chráněný přístav, v němž 300 lodí mělo místo.

Všecka nynější přístavní města na jižních břehách Východního moře existovala již tehdy, jsou z dřívějších časů. Truso, Dravensee v Prusku, nynější Elling, byla již v IX. století od anglických kupců navštěvovaná města a Wulfstan popisuje v téže době tuto svou cestu z Anglie do Trusa.

Velký Novgorod byl v XIII. stol. největším a nejdůležitějším obchodním městem „Hansy“, o němž zní pořekadlo: „Kdo může co proti Bohu a Velkému Novgorodu?“

Dle Ditmara mělo město Kiev velké množství obyvatelstva, 400 kostelů a osm tržišť.

Adam Brémský jmenuje Kyjev sokyni Cařihradu, jenž čítá nyní jen 600.000 obyvatelů.

Samo sebou se rozumí, že nescíslná velká města pohanských Slovanů svou existencí vděčí kvetoucímu obchodu a řemeslům.

Uvedli jsme, co Ibn — Jakub o obchodu a řemeslu Prahy pravil. Mimo to píše ještě, že kraj obotritského knížete Nakova jest znamenitý pro láci obilí a bohatství koní, kteří do cizích krajin bývají odváděni, a že zboží také šlo do Ruska a Cařihradu. Arabský kronikář Masudi (u prost. X. stol.) praví, že nejčetnějším kmenem slovanským byli Lučané, kteří provozovali obchod až do Andaluska, Cařihradu a do úzení Kazarů a na jiném místě píše, že jsou v okolí Kyjeva pěstováni bobří, jejichž kožešiny do Andalusie k prodeji se odesílají.

Starí Prušané vedli v mnohých městech obchod kožešinami z kun, jak Helmold praví, měli mnoho měst, byli velice pohostinní a neso-becky ujímali se na svých březích stroskotaných lodí i s tonoucími.

Jaký čilý a rozsáhlý obchod Slovanů byl ve staro- a středověku. o tom dávají nám jistá svědectví nejen kovové předměty, které z jižní Evropy, Malé Asie, Kavkazu a Turkestanu pocházejí a ve slovanských krajinách se nalézají, nýbrž také řecké, maloasijské, římské, bysantské a arabské mince ze Samarkanu, které prvnější většinou a poslední výhradně v slovanských krajinách až k Labi v severní Evropě a též v jižní Skandinávii se vyskytují.

Důkazem poměrně vyvinuté kultury a světového obchodování Slovanů byla jejich obzvláštní pohostinnost, již opomenutí spálením obydlí vinníků trestáno bylo, jelikož osadníci za život cestujících ručiti musili. Bez tohoto posvátného pohostinství nebyl by čilý obchod v slovanských krajinách možný.

Jako obzvláštní a sotva uvěřitelné líčí Mauritijs, sv. Bonifác a Al == Bacri, věrnost a ctnost slovanských žen. Helmold a životopisci sv. Oty dosvědčují, že ani zebrota, ani zlodějství u Slovanů se nevyskytovalo, a zlým že byli toliko lenoch. V každém domě byl čistým ubrusem prostřený stůl s hojností jídel, který pro každého, obzvláště pro chudého hosta v každé době připraven stál.

Domy, světnice i truhle byly stále otevřeny. Zámků ani neznali a je také nepotřebovali.

Těž umění bylo u Slovanů pěstováno a vyvinuto. Připomínám toliko popisů překrásných chrámů: Radegasia v Retré, který Dítmar, pak božiště Sviantovita v Arkoně. jež Saxo Gramaticus poznali, božiště ve Štětíně, zejména Triglava, o němž v životopise sv. Oty s největším obdivem pojednáno. Dle posledního stála pohanská svatyně v Gostkově v Předních Pomořanech 300 talentů nebo jeden milion marek, v tehdejších dobách ohromná cena.

Tri překrásné slovanské chrámy na mořském břehu z různého kamene postavené, popisuje zvláště Mussadi. Taktéž byly umělecky věrně a živě napodobeny postavy lidí a různých zvířat uvnitř i zevně chrámů těch. Obzvláště vynikaly tři sochy Triglava z čistého zlata zhotovené. Hlavu jedné sochy, jak známo, s třemi tvářemi a kloboukem pokrytou, poslal sv. Otto papeži do Říma.

Tak vysoce vyspělá kultura, jakou shledáváme u Slovanů již v nejdřívejším středověku, nevyklíčí během několika století u národa, který uprostřed nevzdělaných a surových kmenů žil, nýbrž bylo k tomu třeba velmi dlouhé doby, aby znenáhla sama ze sebe a pomocí vzdálených vlivů na tak vysoký stupeň dospěla.

Vůči vysoké této kultuře Slovanů v dávném středověku za časů pohanských, s kterou germánská měřit se nemohla, nýbrž tuto v mnohém ohledu předčila, musíme doznati, že netoliko hrubě, nýbrž i jemně brněnské i kovové práce, které z doby bronzové a železné v jižních krajinách baltických se nalézají, nikoli Germánům, nýbrž Slovanům dlužno přičísti, kteří od nejstarších dob tam usazení byli. Co se týče kruhových valů (Ringwälle) a hradíšť, jsou všeobecně pokládány za slovanské, jelikož se vyskytují jen v krajinách, druhdy od Slovanů obydlených.

Nejsou máně kruhové valy toho způsobu, jak je Al = Bacri za slovanskou zvláštnost popisuje, ani v Německu na západě Vesery, ani ve Skandinávii, ani v jiných od Slovanů nikdy obývaných krajinách známy. Proto jest nesprávný úsudek, že kruhové valy nejsou výhradně slovanskou zvláštností a z chybného toho úsudku vyvozovati, že valy ty teprve v VI. neb VII. století nebo v pozdější ještě době povstaly. Neboť jak jest možno, že skoro ve všech těchto kruhových valech nebo hradíštích, které ve slovanském jazyku „grad“, gradisko, hrad, hradec, hradíště slovou, netoliko železné, nýbrž také bronzové i kamenné a koštěné zbraně a nástroje nalézají? — Mezi mnohým jiným vzpomínám jen na dvě známá hradiska nebo valy, totiž u Prahy a Stradonic v Čechách. V poslednějším dle Undseta nachází se ohromné množství kamenných nástrojů, množství bronzů doby tenské, též šperky, ze železa, zlata a stříbra, keltské mince zlaté, stříbrné a též římské bronzové mince z doby republiky a velké množství surového i spracovaného jantarů. Vedle tavírnických nádob, skvarů ze železa a bronzů, leží tam nesčíslné množství sotva začatých a polodohotověných kovaných fibulů ze železa a bronzů: „Neodvolatelný to důkaz“, praví Undset, „že není nikdo v právu, každý, ve střední Evropě učiněný náález dobře zpracovaných kovových předmětů, za výtvar italský pokládati.“ Dle Undseta pocházejí v Stradonickém hradíšti nalezené předměty asi z I. století před Kristem.

Hradíště u Prahy čili Šarka má ještě starší typ než předešlé. Nalézají se tam nádoby s uchy, které dle tvarů trojanských se ve dva rohy nebo půlměsíce končí.

Tyto nádoby vyskytují se též v severní Itálii v Terramarech, které naznačují bronzovou kulturu, v níž ještě nebylo známo železo. Mezi kamennými předměty v Šarce nalezeny jsou mnohé, které předkovovou dobu charakterisují, — nesčíslné bronzky jako jsou: duté sekerky čili cejty, jehlice, spirálové kruhy a prsteny jiných forem, sekerka uherského typu, soška divokého kance z bronzů jakož i nádoby s vlnicí.

Co se týče nádob poslednějších, které jsou hrubší a nedbaleji pracované nežli popelnice, byly používány pouze jen k vaření a pocházejí od obyvatelů okolních k slavnostem se dostavivším nebo od posádky. Popelnice naproti tomu jsou ozdobné nádoby, které byly pečlivě pracovány a jichž používáno k náboženským účelům.

Jako v jižních baltických krajinách, jest též v Čechách nesčíslně mnoho popelnicových hrobů a pohřebišť, ale též kosterných hrobů, nepřevyšujících však I. „prvnějších. V jižních baltických krajinách jest asi kosterných hrobů sotva více,

Germánové zdržovali se více v jižních baltických krajinách asi v I. neb II. století a nebylo jich tam příliš mnoho, ale museli zde stopy svého pobytu a památky totiž zejména hroby zanechatí.

Jak možno je poznati?

Jelikož v původním, nejstarším domově na západě Saaly a Vesery dle Undseta kosterní hroby s kamennými a kovovými nástroji jsou četnější, tedy mohlo by se souditi, že jsou zvláštností Germánů a že menší množství kosterních hrobů v jižních baltických krajinách též od Germánů pochází: však popelnice v nich náleží Slovanům. Náhled, že kostěnné hroby ve střední Evropě a v jižních krajinách Baltu jsou germánské, což nás zvláště zajímá a posiluje okolnost, že skoro veskrze vykazují dlouholebce.

Jen radové hroby s esovitými náušnicemi nebo kruhy zaujímají lebky mezocephální a krátkolebé, zejména ženské kostry.

Dr. Kopernický domnívá se, že kostry s esovitými kroužky pocházeti by mohly od poslovanštělých Germánů, kteří se spojili s ženami slovanskými a tyto pak dle germánského zvyku nespálené vedle svých mužů pohřbivali. Jest nápadné, že v popeincích až doposud jen jednotlivé esovité kroužky byly nalezeny.

Z tohoto důvodu, jež jsme uvedli, jest neudržitelný náhled, že jsou popelnicové hroby germánské a jen kostry v řadových hrobech s esovitými kruhy, že jsou slovanské a že tudíž Slované od počátku VI. století se do Evropy a výslovně do střední Evropy až k Labi přistěhovali a obyčej mrtvé nespálené pohřbívati zavedli.

Dáme-li otázku, z jakéhokoli hlediska a na základě jakéhokoli odvětví věd o praobyvatelech mezi Vislou a Labem usedlých, vzhledem na archaeologii, dějiny, na místopisné názvy, na linguistiku, mythologii, anthropologii nebo kulturu, obdržíme vždy stejnou odpověď, totiž, že Germáné původně tyto krajiny neobývali, nýbrž v posledním století před Kr. či v I. století po Kr. ze západního Německa a Skandinávie sem vpadli. Po 100—200letém pobytu však tyto kraje úplně opustili a římské državy zaplavili.

Naproti tomu od Němců podmanění obyvatelé mezi Vislou a Labem, zejména: Varini, Semnoni a Lygiové byli zde od pradávna usedlí, tedy praobyvatelé, o nichž nenalezáme nejmenší poznámky ve zprávách dějepisných, že by v jisté době odkudsi do jižních baltických krajin se přistěhovali, nebo tyto kdy opustili a do jiných krajin se přesídlili. Což kdyby se bylo stalo, jistě u tak velkého národa bylo by nemožno, aby se nepozorovalo.

Též o Slovanech, jako takových, nenalezáme nejmenší poznámky, že by do Evropy nebo do středu jejího mezi nebo po stěhování národů byli vpadli, jednoduše z toho důvodu, že pod jménem: Varini, Vandigni, Semnoni, Sibini nebo Šírbíni, Lygiové, Venetiati od starodávna co praobyvatelé byli zde usazení. Oni své mrtvé spalovali a jejich popel do popelnic na popelnicové pole až do zavedení křesťanství pohřbivali.

Naproti tomu Germáné původně a pravidlem své mrtvé nespálené pochovávali.

To jsou slova pana dra Kazimíra Šulce, který vyzývá ještě ku konci své přednášky všechny odpůrce jeho náhledu, aby jeho vyzkoušeli, a je-li možno, je vyvrátili a jestli ho pak přesvědčí, jest hotov, své náhledy změnit. Ačkoliv vývody pana Šulce jsou sice závažné a těžce padají na váhu, nejsou přes to dostatečné, otázku, týkající se dřívějšího nebo pozdějšího přistěhování Slovanů do Evropy, k úplnému rozluštění přivést. Vynasnažíme se tudíž, bychom o tak nedostatečné anthropologicky probádaných východních krajinách Středoevropských další důkazy vynašli.

Z poznámek římských a řeckých dějepisců nemůžeme pravdy se dopátrati, nejméně z tak často citovaného Tacita, jehož údaje jsou tak spletené, že, jak Poesche správně mu vytýká, z Veneďu Germány číní proto, že pevné domy staví, štítý nosí, a co rychlí běhouni rádi pěšky chodí: čehož u Sarmatů není.“ (Tacit. Germ. 46.) Jsme proto na anthropologické výzkumy poukázáni a můžeme jen v souhrnu s těmito výzkumy ke konečnému cíli dospět. K rozřešení otázky mohou nám podatí značný příspěvek nespočetná jména starožitných osad, v nichž jsou neklamné doklady.

Většinou sahají jména tato svým původem až do prvního vystoupení Slovanů v našich krajinách. Ona souvisí úzce se vznikem osady samé a jsou v těsném spojení s výsledky archaeologického bádání.

V Čechách i na Moravě jest mnoho míst, jejichž pojmenování zřejmě na praehistorické předměty poukazuje.

Krátký seznam některých těchto jmen, jež důležitou úlohu v nejstarší pohanské době slovanské měly, sestavil pan K. Čermák v Čáslavě (Sitzungsberichte der Berliner anthrop. Gesellschaft 1874, p. 357), mezi nimiž uvádí též některé z Moravy, které na svůj původ poukazují. Uvádíme na příklad osadu z nejbližšího okolí Olomouce.

Jest to osada Náklo, jež leží na mírně vystupujícím prostranství na pokraji řekou Moravou zaplavené roviny až k úpatí pohoří Sudet se rozprostírající a která Moravu v době předhistorické tvořila jezerem. Místní útvar osady, jméno Náklo — na kol, na kolech a pojmenování pod osadou se nalézající močálovité místo tak zvané „Okolisko“, poukazuje na dříve zde stávající kolové stavby. Mnozí se vynasnažili jméno Náklo jinak vysvětliti; však pozdějším bádáním archaeologickým se zjistilo, že na jmenovaném Okolisku stály rozsáhlé kolové stavby

Dle nalezených zde předmětů, které s vykopávkami u Watsche, Bologny, Hallstadtu, Býčí skály souhlasí, lze souditi, že dotyčné stavby, několik století před Kristem — k tak zvané hallstadtské době — přináležejí.

Stejně znějící jména nalézají se zhusta na Moravě, v Polsku, v Uhrách, v Chorvatsku a ve Slavonii a všechny takto pojmenované osady leží větším dílem při močálech nebo blízko jezera aneb řek. — Jiný důkaz tradicionelního podání, které nás o praehistorické události poučuje, podává mohyla „Královský kopec“ zvaná po blízku Těšetic na Moravě, o které jsou pověsti, že jakýsi „král“ se svou ženou jsou tam pochováni. V novější době byla mohyla probádána a skutečně se ukázalo, že tam byly dva hroby z doby bronzové, které mimo prostředek mohyly

ležely a nedlouho po pohřbu vyloupeny byly. Lupičové museli určitě znáti polohu těchto hrobů, jelikož by nebyli chodbu přímo ke hrobu jednomu a od tohoto ke druhému vedli.

Z pozůstalé, snad od lupičů přehlédnuté překrásné bronzové sekerky, lze souditi na královskou výzdobu.

Jak by mohlo nynější obyvatelstvo o události této dávně věděti, kdyby před ním jiný cizí národ byl zde usazen býval? Střepiny od bezuchých nádob na hrnčířském kruhu točené, jednoduchou vlnicí ozdobené, které na moravských a českých „hradištích“ zhusta nalezeny a od profesora Virchova právem Slovanům jsou přiřknuty, prohlašuje Šulc jednoduše k domácí potřebě a za kuchyňské a za nádoby k vaření používané a určené.

Ač se Virchov k témuž náhledu kloní, jest mu přece nápadné, že jsou vždy bezuché, kdežto dle jeho náhledu nádoby s uchy k pohodlnějšímu upotřebení by sloužily, než bezuché. Bezuchost nádob jest však výsledek používání jich na ohništi, ony jsou po dnes u slovanských kmenů obyčejně upotřebovány. Tak u východních Poláků, Rusů v Haliči, západních Slovanů, Chorvatů, Srbů a Dalmatinců.

Domácí nádoby k vaření zvláště u Malorusů jsou skoro veskrz bezuché, mají elegantně vydutý, našim popelnicím podobný tvar, jenž lužický tip u popelnic připomíná a jsou mnohdy bohatě okrášleny; a jelikož jsou na hrnčířském kruhu točeny, způsobují též zde i onde vlnicí, výsledek to hrnčířské techniky na kruhu.

Maloruské nádoby jsou většinou hotoveny ze šedé, s množstvím sledě a tuhou smíchané hlíny, a když nejsou pro ohniště určeny, mají malá, vysoko na hrdle připevněná ouška. Tím jsou našim popelnicím velmi podobny a Beda Dudík, jakmile je v Kyjevě spatřil, byl překvapen a upozornil nás na tuto podobnost, neboť na nich i ornamenty jsou pouhou rukou dělány a mnohé jsou sazemi a mastnotou začernalé, jiné tuhrou potřeň a lesklé. — Bezuché tyto nádoby bývají při použití dlouhými vidlemi od spodu zachyceny a do ohně postaveny a z něho vytahovány, což jest mnohem pohodlnější, než kdyby měly ouška a pouhou rukou se na ohniště stavěly.

Zřejmé, že u Slovanů památka na formy popelnic nevymizela a udržela se až podnes.

Od domácích nádob k vaření svou formou a bohatostí ozdob odlišující se popelnice nepoukazují na jiný národ, tím více, když považíme, že popelnice jsou kulturním předmětem, jejichž ornamenty mají často symbolický význam. Že popelnice měly uslechtilé formy, bohatší a krásnější ozdobu nežli hradištské nádoby k vaření určené a na hrnčířském kruhu pracované, mohlo vyplývat z zvyklostí a dovedností k tomu ustanoveného řemeslníka, též z piety pozůstalých k zemřelým; neboť popelnice, v nichž nejbohatší dary bývaly ukládány, byly dle našich zkušeností nejkrásněji zdobené.

Ostatně dokázal pan Šulc, že Slované za dob stěhování národů měli vyšší kulturu než jejich sousedé a jsou němečtí učenci z osmnáctého století, jako: Fischer, Galletti, Gebhardi atd., kteří toto dosvědčují.

Galletti, který ve svých spisech („Geschichte von Deutschland“) „Dějiny Německa“ (1787, p. 228) kulturu Germánů v době stěhování

národů nepříliš v růžovém světle líčí, vypravuje o Slovanech následovně: „Na velké části severního pobřeží a též na celém východním pásmu Německa usazení byli Slované, kteří pro svou kulturu a s Německem souvisícími osudy jsou pozoruhodní.

Jejich zařízení státní, jejich náboženství, obyčeje a zvyky byly tak zvláštní a svérázně význačné, že se musíme se Slovy blíže seznámiti.

V jejich povaze jest obsaženo mnoho dobrého, byli hrđinní, bez bázně, svobodmilovní, pohostinní, milosrdní, skromní atd.

Několik kmenů mělo vládců, jež zvali županem, knížetem, knížetem.

Doleji pak píše (p. 232). Každý zhotovuje si své skromné potřeby sám.

Za času Karlovců bylo jejich výtvarné umění tak vysoce vyvinuté, že na příklad se vyznali i v kovolitectví, což nejen dějepiscové, nýbrž též jejich sochy bůžků a nástroje dosvědčují.

Již koncem této doby dosáhli Slované stupně kultury, který pro jejich křesťanské sousedy mohl býti vzorem k nápodobování.

Pročež může Slovanům plným právem přisouzena býti způsobilost, že dotčené popelnice pracovali.

Jelikož německý učenec a dějepisec Galletti v kulturním ohledu staví Slovy nad Germány, tedy mohou býti v první řadě jen Slované zhotovitelé těch popelnic.

Co se týče způsobu popelnic vyráběti pouhou rukou, tedy mohlo to býti obřadním zvykem a podmínkou kulturní, jak na př. ještě v pozdní době zachované obřizky u Semitů se pouze pazourkovými noži konati směly; vždyť známo s dostatek, s jakou houževnatostí všechny národy na starožitných obyčejích a zvycích visí.

Ostatně není také dokázáno, že jsou popelnice zhotoveny národem před-slovanským: neboť Slované také ještě později, když již byl kruh hrncířský znám a užíván, nádoby pouhou rukou pracovali.

Prof. Virchov sám našel hroby slovanské z dob esovitých kroužků s mincemi z 10. a 11. stol. v popelnicovém pohřebišti Slaboszevském u Mogilna, v nichž byly popelnice pouhou rukou robené. A ještě do dnes pracují se v Laalandu nádoby bez kruhu, o čemž se možno v přístavišti kodaňském každodenně přesvědčiti.

Jelikož rozsáhlost popelnicových pohřebišť dlouholeté upotřebení předpokládá k tomu poukazuje, že dlouhým věkům přináležeti musely, jelikož pak dále rozličné doby pohřebišť, dobám těm přiměřenými milodary jsou vyznačeny a charakterisovány, že na př. od doby kamenné až do první doby kovové, od spalování až k počátkům pohřbívání mrtvol přecházejí, je vysvětlitelno, že mnohé milodary starší doby v později založeném hradisku se nevyskytují a že hroby z pozdější doby s jinými nádobami s kostrami na tom též pohřebišti se nalézají — není ještě důkazem, že by pocházely z před-slovanské doby.

Taktéž neukazuje rozličnost popelnic za týchž podmínek nalezených, že by patřily jinému národu.

V starém popelnicovém pohřebišti v lese u Wachlinu v Pomoraněch nalezl prof. Virchov hrob, v němž byl za popelnici použit bez-uchý, na kruhu hrncířském dělaný a vlnicí ozdobený hrnec, o němž

s jistotou tvrdí, že patřil Slovanu, který byl však v pozdější době do starého hrobu pohřben.

Prof. Virchov se domnívá, že popelnice jsou starší a patřily před-slovanskému národu, jelikož nebyl nalezen jakýsi přechod k jednoduchým, na hrnčířském kruhu točeným hrncům. Snad by byl pan Virchov jinak soudil, kdyby byl přítomen býval prohlídce, kterou jsem před nedávnou dobou učinil v severní Moravě u města Mohelnice a blízkých Loštic.

Prvnější jest archaeologovi nápadně již svým jménem, které před rokem náhodou odkrytým popelnicovým polem jest vysvětleno.

Obě místa jsou dávná sídla hrnčířská, která sahají až do prae-historie. Hrnčíři, kteří bezpochyby od nejstarších dob tvořili záduhová společenstva, zdá se, že pro výrobnou hrnčířskou hlinu a blízká tuhová ložiska založili obě tyto osady.

Popelnice z pohřebiště u Mohelnice souhlasí úplně s popelnicemi z pohřebišť severomoravských, jako jsou: u Tršic, Polešovic, Příkaz, Senice, Slatěnic, Těšetíc atd.. ony jsou veskrze typu lužického a jsou buď z hlíny s tuhou smíchané utvořeny nebo aspoň tuhou silně natřeny.

V Mohelnici, zvláště pak v blízkých Lošticích jsou po většinu doposud v starých domech hrnčíři a kde již nejsou, tam možno stopy hrnčířství nalézt v zahradách aneb dvorech, jsou to: množství střepů, částečně nedohotovných neb k rozeslání připravených nádob, ohniště, připravený materiál a t. d.

Podobná stará odpadková jáma byla před několika lety nalezena v blízké cihelně, kdež se ukázalo, že zde byly házeny dlouhý čas odpadky hrnčířství až do prae-historických dob sahající, které tvořily vrstvy, jež podaly poučný fakt, z něhož možno chronologicky staletý vývoj a zdokonalování keramiky dovoditi.

V nejspodnější vrstvě ležely s popelem a hlinou smíchané kosti, různé odpadky, pak velmi hrubé střepy nádob pouhou rukou tvořených, s hlinou, uhlím a křemenitými zrny promíchané, jednoduše zdobene ornamentem, nehtem a vtačováním prstů vytvořeným.

Pak následovaly další vrstvy, v nichž sice ony hrubé střepy se objevovaly, byly však promíchány s jinými, z nádob mnohem jemnějších, podobajících se popelnicím; nebyly ještě na kruhu pracované, ale rozličnými čárkovými ornamenty zdobené, měly tu i onde ouška, byly tuhou natřeny a z jemné plavené hlíny zhotoveny. V následující vrstvě byly mezi svrchu popsanými střepy také střepy z jiných již na kruhu točených nádob, s tvary našim hrncům kuchyňským podobnými.

Nepopíratelně byla při zhotovování těchto nádob snaha, je bohatě ozdobiti, která osobnímu nazírání zhotovitele odpovídala; on tvořil buď rovné mnoho násobné, neb vlnovité nebo spoluspletené linie kolem nádoby a tlustý kraj a vrchní díl nádoby ozdobil rozličné uspořádanými buď kulatými neb podlouhlými rýhami neb body, které buď ve trojhrany neb v okolo nádoby ležící věnce, nebo v zuby sestavoval. Často byl široký vzpřímený kraj jistým druhem rýhy pro pokličku opatřen.

Všecky tyto nádoby byly veskrze bezuché, jejichž ornamentika tvořila přechod k popelnicím pouhou rukou tvořeným.

Vlnice ve tvaru, jaký se nalézá na střepěch tak zv. hradišského typu (Burgwalltypus, objevila se teprve ve vyšší vrstvě, kdež ony tuhé

z popelnice pocházející střepy se nenalézaly: za to však zmíněné střepy z nádob dosti hojně se vyskytovaly, ale byly tam za to převážně zastoupeny ony střepy typu hradištského.

Poslední patřily vydutým, tenkostěnným nádobám prostřední velikosti s úzkými, ohnutými kraji a byly dobře vypáleny a na kruhu točeny.

Ozdobu tvořil buď z jedné vlnice s vícero ozubeným nástrojem utvořený pruh, nebo bylo těch pruhů více, které se pak přes nádobu rozšířily. Také dna nádob byla ozdobena na př.: čtyřžberným kolem, jednoduchým křížem, dvěma v meandr spletenými sekáči, osmicípou hvězdou a t. d.

Užívání těchto nádob muselo trvat až do středověku, neboť mezi jejich střepy mísily se jiné spíše polévané, velmi dobře pálené světlohnědé a červenavé buď bezuché nebo s mnohými malými kolem spodní části krku sedícími oušky z pohárů, jež jsou tmavými bublinkami posety, které pravdě podobno pálením povstaly a snad od soli nebo boraxu pocházejí, kterými byly potřeny.

Že poháry ony náležejí středověku, dosvědčuje mezi střepy nalezená kachle ze 14. neb 15. století našeho letopočtu, na níž vyobrazena jest žena v kroji této doby, držíc takový pohár s oušky v ruce.

Že byly poháry svrchu uvedené pracovány v Lošticích a jako export do rozličných rytířských hradů posílány, dosvědčuje dílem přemnoho nevypálených nebo při ohni zkažených střepů a jinak též neobyčejně často se objevující takové střepy na moravských středověkých, rytířských hradech. Také ve sbírkách v Hamburku jest taková nádoba se stříbrným kruhem kolem hrdla. Z uvedeného možno vyvoditi, že jeden a týž národ, když již bezuché nádoby s vlnicí na kruhu hrnčířském vyráběl, zároveň dělal ještě popelnice bez kruhu jen pouhou rukou k sakrálním účelům.

Pohřbívání mrtvol, jak známo, nastalo teprve po zaniknutí starodávného, posvátného obyčeje spalování mrtvol. Obyčej tento vstoupí do kulturních poměrů hluboko zasahujícího křesťanství.

Proto na počátku křesťanství, buď míchané pohřebiště žárové neb kostrové hroby se nalézají, nebo kde již pohřbívání mrtvol nabylo převahy, jen kostrové hroby se vyskytují.

Kosterné hroby jsou zejména tak zvané řadové hroby, které ve střední Evropě tak často jak v západních tak i ve východních dílech se vyskytují.

Prvnější jsou hroby s bohatými milodary jako jsou: zbraně, pocházející z frankské doby, spony, perle, často skleněné i hliněné nádoby a t. d., a kostry s dolichocephalními lebkami. Jelikož přičítán jest typ ten lebky Germánům, pokládány jsou ony hroby a to plným právem za germánské. Ostatně východně položené hroby řadové, v nichž obyčejně jsou kostry obráceny hlavou k západu, byly pro všeliké milodary držány za slovanské, ony byly většinou velmi chudé: krátký železný nůž po straně kostry ležící, zde i onde hliněná nádoba u nohou, zřídka několik skleněných perel, nebo malé mince a jediný šperk pozůstávající z různých menších i větších esovitých kroužků někdy ze zlata, stříbra, obyčejně z bronzu, mědi aneb olova.

Esovité kroužky (Hackenringe-Schläfenringe) byly pro určování uárodného charakteru hrobů nejdůležitější.

Již Vocel, později Lisch vyslovili se pro slovanský charakter hrobů s esovitými kroužky a v novější době též Sophus Müller z Kodaně tvrdí, že esovité kruhy vyskytují se jen tam, kde Slované bydlili a že v germánských hrobech nikdy nalezeny nebyly. Hroby s esovitými kroužky vyskytují se na celém východě a v jednom díle jižní Evropy a zasahují hluboko do Ruska.

A právě esovité kruhy, které prof. Virchov, Müller, Lisch a mn. j. za výhradně slovanské přijmuli, dosvědčují, že popelnicová pohřebiště s popelnicemi lužického typu nepatří národu před slovanskému, nýbrž patří přímo Slovanům, jelikož v popelnicích jako na př. v Polešovicích na Moravě od prof. Koželuhy nalezené esovité kroužky se spalovanými kostmi se vyskytují. Většinou byly v řečených hrobech kostry s lebkami (dlouhými) dolichocephálního typu, což by pro Germány platilo, jelikož Slované dle Weisbacha, Kopernického a jiných, mají lebky brachicephální (krátkolebé).

Baron Sacken prohlásil následkem dolichocephálního typu lebek s esovitými kruhy z hrobů u Bybešovic a Židlochovic na Moravě nalezených za germánské, k čemuž se na počátku sám prof. Virchov přidal; ale později svůj náhled změnil a také pana dra. Lissauera z Dánska varoval dolichocephální národy za Germánské vyhlašovati.

Pan Lissauer domnívá se totiž, že dolicephální lebky s esovitými kroužky z hrobů u Platice, Tinze (Týnec) a Schwanovic poslovanštěným Germánům patřily; ale hypsimesocephální (Hochmittel-Schädel) na pohřebišti u Kaldusu se vyskytující, starým Prusům připisuje, mišencům to Germánů z Letty, jež pan Lissauer rozhodně za slovanský kmen neuznává a kteří podnes v Prusku žijí.

Pozoruhodno jest však, že mezi lebkami s esovitými kroužky z řadových hrobů na Moravě, též hypsimesocephální se nacházejí a předce nikdo nebude tvrdit, že patří domnělým Prusům. Dle bádání hr. Uvarova táhne se dolichocephálnost lebek ve starých hrobech skoro nepřetrženě na východ až ku hrobům Merianů u Moskvy, rozšiřujíc se přes Polsko, Voliň na jižní Rus, kde skoro všude v mohylách jsou převahou lebky dolichocephální, s nimiž také ve starých hrobech haličských se setkáváme. V Čechách na Moravě a v Uhrách jest jich většina; ačkoliv v hrobech mladších již se vyskytují lebky mesocephální a též brachycephální.

Zdánlivě sobě odporující fakt záleží asi v tom, že Slované v době bronzové, v těchto hrobech pohřbeni, byli dlouholebcí a později smíšením se s bratrským kmenem krátkolebcým, snad také transformálními vlivy, stali se meso- a pak brachicephálními.

Na podobné přistěhování poukazuje legenda o Čechu a Lechovi a nemožno popřítí, že většinou pověsti národní zakládají se na pevném podkladě.

Virchov připouští možnost, že jistý díl Slovanů byl dlouholebcý. Dolicho a mesocephální kostry s esovitými kroužky byly na rozličných místech na východě nalezeny, a to:

V Čechách, na Moravě, Dolním Rakousku, Uhrách, Rusku, Prusku, Pomoranech, Poznaňsku, Slezsku, v Brandeburgsku, v Sasku-Turynsku.

Esovitě kroužky vykopány byly též ve Stýrsku a Slavonii. Nálezy hrobů s esovitými kroužky podávají nám souvislý okruh a obraz rozsahu Slovanstva na východě Evropy.

Jsem vzdálen toho, rozpor o dřívějším nebo pozdějším nastěhování Slovanů do Východního dílu střední Evropy nepotřebně rozšiřovati, vždyť pravda si znenáhla sama prolomí dráhu; podotýkám však, že všechny uvedené důvody našich protivníků uznati nelze, dokud nepodají přesvědčující důkazy svých náhledů.

Nejméně jsou, jak již podotknuto, výňatky z mnohých starých dějepisců, zejména Tacita, směrodatně, by nás v tak vážné záležitosti poučiti mohly a učiníme lépe, když pochybujeme o správnosti údajů těch, než kdybychom lehkomyšlně nebo z rozličných ohledů nesprávnosti přijímali.

Totéž platí o dějinách stěhování národů, neboť když je čteme, podivíme se nemálo nad rychlým pohybem národů, který se přes Evropu převaliti měl.

Bude nám nepochopitelně, že změny, které jen znenáhla se mohly dít, v poměrně krátké době se dostavily a byly tak velikolepé, že tvárnost Evropy jedním rázem přeměnily. Mímoděk budeme míti dojem, jakoby vypravování o stěhování národů bylo pojátkem k vyplnění mezer ve stavbě světových dějin.

Bude nám pak snadněji místo fantasičkého stěhování národů, uvěřiti, že to byly vpády válečných a loupežných rot, které jak v dřívějších dobách a i v přítomnosti se dějí. Podobný vpád byl asi též vpád Bojů a později Markomanů do Čech a Moravy.

Bojové, kteří dle jedněch v VI. dle jiných, jako Palacký, ve IV. stol. před Kr. do Čech přitáhli, museli zde narazit na obyvatelstvo, neboť nemohli se za 200 let tak velice rozmnožiti, že byli s to v letech 115. před Kr. tři sta tisíc Cimbrů poraziti a donutiti, aby přes Panonii do Itálie od táhli; jinak jest též pravdě nepodobno, že národ Bojů, sotva se přistěhovav, staré obyvatelstvo vyhubiti by měl.

Že Bojům připisována národnost keltická, při dřívější neznalosti národů není se čemu diviti.

Bojové přitáhli prý asi z Gallie, dostatečný to důvod, že jsou za Galli nebo Kelty považováni.

Ostatně byla v tehdejší době většina národů střední Evropy, o jejichž národnosti nebylo bližší známosti, proto buď za Germány neb Kelty, Noričany a s nimi zpříbuzněnými Taurisky, Skordy a Pannoňany považována.

Že však onino se sousedícími Venety jednomu kmenu náleželi, jest mnohokrátě dovoděno, což též o Pannoňanech platí, kteří dle starých dějepisců ani keltickým, ani germánským jazykem nemluvili, nýbrž pannonským, a tudíž pravděpodobno byli Slované.

Také jest s jistotou utvrzeno, že Veneti, Venedi, Heneti, Enti byli vendycké neboli slovanské národnosti, což Surowiecki i Šafařík dovodil a že byli též příbuzní s Pannoňany, o čemž nemůže býti pochybnosti, a co se přes všechny námitky uznává. Za důkaz uvádím výrok hraběte Adalberta Dzieduszyckého, který ve schůzi Anthr. společnosti

ve Vídni 8. března 1884 při rokování o nálezu u Vače a Este učinil, jenž zní:

„Uprostřed cesty (cesta obchodu s jantarem od jihu na sever) bydleli staří Heneti, mohutný kmen s Pannonci kmenově příbuzní. Oni bydleli ve vrchní Italii a Rakousku. Enganové byli kmenem henetským.

Rád bych Vás“, pokračoval v řeči. „upozornil na Venety, jelikož se domnívám, že vačské předměty od nich pocházejí.“

Dle Straba pocházejí Venetové od baltických Venedů čili Vendů. žijí již mnohá století před Herodotem okolo roku 484 před Kr. a bydlejí na adriatickém pobřeží, kde přes 50 velkolepých obchodních měst mají.

Herodot praví ve svých Musách: „Heneti Asiae incolae jam in Europa aliis permixti incolis habitant.“

A Polobius, který 200 let před Kr. žil, jmenuje Venety nejstarším národem v Italii: „Gens vestutissima in Italia et alia a Gallis utens lingua.“

Surowiecki čítá k nim: Salaše, Vennonny, Vindeliky, Istriany, Dalmaty, Illyry a Noriky. Jejich sídla měla se táhnouti severovýchodně přes dnešní Illyrsko, Štýrsko, Tyrolsko až do Bavor, kde s Helvety sousedili.

Dle nich jmenovalo se Bodamské jezero „lacus Veneticus“.

Vedle Venetů pevně se usadili dle Ptolomea (lib. 41. Mac. reg.) jim příbuzní Bojové, kteří založili prý Boloň a dle pověstí přišli z Gallie, kde armorští Slované ve Vendsku až k Loife měli svá bydliště: proto jest domněnka, dle níž Bojové od Slovanů pocházejí od Šembery velmi pádně dovozená, úplně podstatnou.

Bojové přišli dle pověstí do Čech a Moravy, nikoliv celý národ, nýbrž jen oddíl vojska, který se co kmenově příbuzný s obyvatelstvem pomíchal a převahy si vydobyl.

Od těch dob byly Čechy zemí Bojů, národ však sestával z původního vendického obyvatelstva a panujících Bojů, kteří Bojemi a později Bohemi byli nazváni.

Že nebyli Bojové Kelti, dosvědčuje nesmrtelný Broca kranilogicky a dovodil, že lebky Bojů, kteří 400 let před Kr. Felsinu Etruskům sebrali, od lebek tak zvaných Keltů se podstatně liší.

Goth Catnald (dle Palackého a jiných Kattwald zvaný), který v letech 19. po Kr. proti Marabutu až do Marobudum došel, dosvědčuje, že obyvatelstvo v Čechách a na Moravě okolo narození Kr. bylo velmi četné; on našel město toto netoliko valně lidnaté, s kvetoucím obchodem, nýbrž od mnohých cizinců, zejména římských kupců, hojně navštívené.

Prokopius, taktéž Jornandes podávají svědectví, že Čechy a Morava v době, když panství Markomanů již nemohlo se udržeti, od Slovanů byly takřka přelidněny.

Po uvedeném nemůže nikdo tvrditi, že názor o velkém slovan-ském okruhu ve východní části střední Evropy, který v předdějné době od Adrie, vyjma několika málo pochybných kmenů, až k Baltickému moři sahal, by byl nepodstatný.

O některých pochybných těch kmenech, kteří nápadným způsobem uprostřed Slovanů seděli, nevíme určitě, k jaké národnosti patřili. O Svěvech a k nim patřícím Semnonech jsou mínění rozličná a budou trvat tak dlouho, dokud důkazy se nepodají.

Co se týče článku pana dra C. Platnera v Ethnol. časopise („Zeitschrift für Ethnologie“) proti význačně za Němce prohlášenému panu Th. Pösche napsaného, překypuje množstvím osobitých výmyslů, však důkazů nepodává žádných.

O Semnonech v Lužici na Sprěvě, jako o německém bratrském kmenu, přednesl pan dr. Behla ve schůzi sjezdu ve Vratěslavě 1884 velice zajímavou přednášku, sestavenou na základě důkladných studií krajiny a obyvatelů Lužice, která hlavně o obětních místech u Burgu pojednává.

Dr. Behla popisuje poměry kraje, pak Semnony povšechně, jejich zvyky a staré obyčeje a zejména lidové pověsti Serbo-Vendů tak věrně a pravděpodobně, jak je může podat jen ten, kdo dlouhou dobu mezi Slovany a zejména sprevskými Vendy žil.

Zdá se, že pan dr. Behla Semnony právě ve Vendech studoval, nebo vše, co pravil, hodilo by se výborně na Slovany, kdyby se byl Tacitus místo pro Germány rozhodnul pro Slovany. Však přednáška pana dra Behla opravdu dosvědčila a nás ještě více o tom přesvědčila, že Vendové dříve jmenovali se Semnoné a že byli praobyvateli Sprěvy, než že by tam byli seděli Germáni.

Když jsem vyslovil náhled, že v praehist. dobách, to jest před Kr., Vendské kmeny čili Slované od Adrie až k Baltickému moři dosahovali, nechci tím říci, že Slované měli svou říši v dnešním pojmu a slova smyslu soustavně uspořádanou s centralisovanou mocí, naopak, souhlasím s prof. Virchovem, který v Kielu proti náhledům pp. Schustra a Kiesebrechta se vyslovil následovně:

„Nikdy nebylo lužického mocnářství, nikdy panovníka, který celou říši ovládal.

Všecky slovanské kmeny, které nás ve velké rozpaky uvádějí tím, že na málo jen mil od sebe vždy nový kmen se objevuje, netoliko za válek s německými císaři, nýbrž vždy znovu na těch samých místech — tvořili nevázanou směs drobných kmenů.“

Výrok prof. Virchova jest také úplně odůvodněn, neboť malí tito kmenové, z nichžto každý zvlášť a samostatně se v duchu demokratickém po způsobu rodino-záduhovém spravoval, jehožto stáří králem slul, nebyli v nijaký politický stát spojení, nýbrž zájmy národohospodářskými vespoiek sdružení.

Jen na základě tohoto zařízení bylo možno, že tehdejší Slované brzy dospěli k velké kultuře. Základ tohoto zařízení byla a zůstala „Záduha“. Jí budiž připsáno, že Slované se o cizí záležitosti nestarali, proto se žádným národem v bližší politický dotek nepřišli a jen v nejn nutnějším případě zbraně se chopili.

Oni žili v okruhu rodinného svazku a pro rodinu. V záduze netrpěla se žádná škodlivá neřest a z ní zejména lenost jako „zlo“ vyloučena. Tam panovala svornost, spokojenost, zámožnost, zde povstaly překrásné písně a báje i pověsti vpučejí a rostly.

V záduze bylo každému určené místo. Když mužové obdělávali pole neb za obchodem do dálky odcházeli, vedly ženy domácnost, zaměstnávaly se pletením, tkaním a vyšíváním, a ušlechtilou snahou vedeny, vynasnažovaly se každá něco pěknějšího a dokonalejšího vytvořiti.

Vyšívání bylo hlavní ozdobou oděvu a šatstva. Vyšíváním, jež žena slovanská v pravém slova smyslu tvořila, zjedнала si netoliko v rodině, nýbrž i v národě povýšené sociální postavení, ono bylo zdrojem, jež její duševní i tělesné vlastnosti národně navlažovalo, bylo výronem vnitřního, ušlechtilějšího vývoje její duše.

Zdá se, že právě také hlavně vyšíváním zušlechtěná duše ženy slovanské byla příčinou, že v tvoření vkusně komponovaných ornamentů, ve vábné a souladné barvivosti a uměleckém provedení výšivek záhy mistrovství dobyla, které doposud se u těch slovanských kmenů, které ještě všezaplavující západní kultuře nepodlehly, se jeví.

Pohled na výšivky slovanské přesvědčí nás o pravdě řečeného. Uvidíme různost vzorů od sebe se lišících, svérázně, jednodušší i složitější, přímočárné i bohaté rostlinné ornamenty, které nikoli ve škole vycvičené vyšivačky, nýbrž ženy z lidu vytvořily a doposud tvoří nikoli podle předloh, nýbrž z hlavy.

V pravdě! K tomu patří nejen dovednost, nýbrž tradičním odkazem vyspělý vyšší vývoj ducha vypěstovaný kulturním životem, který již v nejdávnějším čase byl vzbuzen, což bylo možno jen vlivem a působením záduh.

Když pohlížíme a porovnáme na sta a sta vzorů vyšívanych našimi ženami, budou nám mnohé ornamenty záhadně nápadné: upomenou nás mnohé na vzory staré keramiky a bronzů a mimoděk vzbudí se u nás myšlenka, že mezi oběma jest příbuzný vztah, napadnou nás jednotlivé dekorativní prvky, jednoduché i složité ornamenty, nalezneme v nich překvapující podobnost s celými předměty bronzovými, jednoduchou i složitou vlnici (Wellenornament), vlčí zuby (Wolfzahnornament), čárkovaný trojhran, sekáčový kříž (Hackenkreutz) v jednoduchém i složitém tvaru; trojtočinku (Triquetrum), čtyř- a osmidílné kolo, řadu (spiral) točinek, jednoduché i složitější ornamenty některých popelnic, bronzových předmětů všeho druhu.

Zdá se nám, že vidíme ve výšivkách ozdobné plíšky, spirálové kroužky, třírohá cínkátká, mnoho starých tvarů fibulí, cínkátek, troj- i čtyřdílné točinkové jehlice a mnoho jiných tvarů.

Stálými opětnými pokusy a snahou vždy něco pěkného a dokonalejšího vytvořiti, vyvinul se od matky na dceru zděděný krasocit Slovanek tou měrou, že byly s to překrásně a dokonale umělecké ornamenty tvořovati.

Vysoké stáří do vyšívání přibranych motivů svrchu uvedených, jednotnost zřídla a původnosti a souvislost slovanských kmenů, dosvědčuje okolnost, že Rusové haličtí, Malorusové, Slováci, Moravané, Chorváci a Srbové mají netoliko stilisticky totožné ornamenty, nýbrž že jednotlivé elementy příhodně pojmenují, které často s pojmenováním nemají nic společného.

Taktéž na některých bohatě vyšívaných hanáckých úvodnicích jako ornament vyšité jsou známky, připomínající cyrilské písmeny, které do nedávna lid vyšíval, aniž by smyslu jejich rozuměl. Znamky tyto často jsou však v ornament přetvořeny. Když se nyní lidu jich nesrozumitelná písmenka ze staré doby tradičně zachovala, proč by se nemohly zachovat ornamente, motivy a elementy, které pro své aesthetické formy budily a ladily smysl ještě za starších dob?

Sophus Müller z Kodaně vyvodil z charakteru nálezů učiněných Schliemannem v cyklopských hrobech v Mykenách, že doba, které bohatě ozdobené bronzы a zlaté předměty náležely, byla předřeckou, snad pelaskou. On soudil dle stilů ornamentů a forem předmětů na phönicko-egyptský, to jest orientální vliv.

K předmětům těm patří zejména ony charakteristické bronzы z jiho-východu Evropy příšle, které se vyskytují na širokém, k severu se táhnoucím pruhu, přes východní část střední Evropy, přes vrchní Itálii, Panonii, Norikum, Čechy, Moravu, Lužici, Pomořany, Poznaňsko až k Baltickému moři do Skandinávie, na co již Hildebrand upozornil. Jsou to zejména bronzы a jiné předměty k tak zvané hallstadtské grupě náležející, z nichž jednotlivé motivy k mnohým vyšívaným vzorům slovanským jsou vzaty!

Dle rozsáhlého rozšíření bronzů musel panovati čilý ruch obchodní v jmenovaných zemích a vůbec ve střední Evropě a netoliko jen jantar byl od Baltického moře na jih přivážen, nýbrž též bronzы a jiné předměty, které patří k hallstadtské skupině.

Že při tom hlavně kmény slovanské, které před jinými v těchto krajinách od nepaměti byly usazeny, sluší v úvahu brátí a v rozpočet, jest samozřejmo.

Bronzы byly netoliko přiváženy obchodem, nýbrž byly pracovány též ve střední Evropě a jsou svědkové vysoko vyvinutého kovolítectví zdejšího; neboť nalezeny jsou hromadné zásoby bronzů a místa, kde se kovy tavily i nástroje kovářské a kadluby o slévání bronzу na těchto místech svědčící.

Neminím časté, v těchto krajinách učiněné, hromadné nálezy bronzů a jejich obsah, jako jsou: všeliké zlomky slitiny, nádoby k tavení, nedohotovené nebo k odeslání připravené bronzové zboží a nástroje ke kovolítectví náležející atd. popisovati, předpokládaje, že jsou dosti známy.

Učiním jen poznámky o některých, v nejbližším okolí činěných, méně známých nálezech.

Podobný nález hromadný učiněn byl asi před čtyřiceti lety na úpatí Karpat na Slovensku.

Bylo prý zde nalezeno přes 6 centů vážícího bronzу, sestávajícího z množství hotových předmětů bronzového zboží všeho druhu, litiny, úlomky úgliků a velké množství předmětů neznámých účelů. Nález však se pod rukama různých židů ztratil a není ani zjištěno jméno osady, kde byl učiněn.

Jiný velkolepý nález byl odkryt před několika lety v jeskyni Býčí skále u Adamova na Moravě. V zadní části prostoru jeskyně pod velkým

množstvím popela a uhlí ležely předměty v takovém množství, které jen v dílně, kde byly kovy zpracovány, se vyskytují. Zde ležely pod mohutnou vrstvou hrubého písku a vápencových balvanů železná kladiva a nástroje všeho druhu, bronzové předměty, které na místní práci poukazovaly.

Nástroje, zejména těžké železné palice se stopami dlouhého upotřebování byly více méně silně opotřebené. Tak jest jedna palice následkem upotřebení ve dvě rozpoličena, menší kladiva mají do široka rozbité plochy a kleště ulomená rukovětě atd. Že zde byla dlouhá léta trvající kovárna, poznati možno netoliko z upotřebených nástrojů, nýbrž také z množství nedohotovených předmětů, jejichž zpracování bylo náhle přerušeno.

Takovou nehotovost prozrazuje více kilogramů vážící palice tím, že jedna strana jest sice do špičata ukovávána, avšak na druhé straně jest nedohotovena; u jiného kladiva chyběl otvor pro topůrko, který byl teprve málo naznačen.

Bronzové plechy byly netoliko zúmyslně zohybány, nýbrž často byly na pruhy a nerovné kusy rozřezány a smíchány s rozličnými bronzovými kroužky a odpadky na hromadu naházeny zřejmě k tomu, aby byly ke kování nebo k roztavení připraveny.

Že byla zde tavárna, dosvědčují také nalezené dva kadluby a sice: jeden z bronzu, sestávající ze tří dílů, které sloužily ku lití plochého stříšku s pupkem a dvěma oušky — druhý byl z hlíny a sloužil k ulití čtyřramenného kruhu čili kolečka. Dále, bronzová tyč měla na sobě stopy ilučení kladivem, pak půl metru široký bronzový plech pocházející z postranního dílu kotle, byl uprostřed hřebičky (nitkami) spojen, velké držadlo z kotle, škváry, litiny a suroviny všeho druhu podávají nepopíratelné svědectví o domácí bronzové a železné výrobě.

Jiná dílna byla před nedávnem odkryta u Slatěnic na Moravě; zde nalezen hromadný sklad bronzů a sice: velké množství jednoduchých kruhových náramků, ohromná spona se spirály, kruhy na krk, rozlámané i celé srpy bronzové, nože, rozlámané sekyrky, krásné náramky s točinkami, kusy roztaveného bronzu, stříbrné drobnůstky a mnoho bronz. zlomků k roztavení připravených.

Zajímavý byl bronzový kelt čili sekerka, která byla v původním stavu jak z kadluby byla vyndána ještě s přívěsky litiny a s nevyvrtaným ouškem, zřejmě totiž, že byla na místě ulita.

Též v Nákle u Olomouce byla nalezena tavárna na železo a že také tam byl bronz zpracováván, dosvědčuje množství správek na krásném bronzovém kotlu, který byl v tamějším praehistorickém nákolí nalezen.

Vrátíme se však opět k „zádruze“.

Podotkli jsme, že v zádruze nebylo pěstováno jen vyšívání, nýbrž, že se tam zrodily také překrásné národní písně.

Písně jsou úzce sloučeny se zámožností a spokojeností rodinného kruhu a jako dotčené krásné výšivkové ornamenty, tak jsou i ony bohaté, krásné a velebné, a možno je z velké části ženám připisovati.

Ze všech lidových písní starodávných vane zvláštní národní slovanský duch.

Ženy pěji o krásném vyšívání na svém malebném kroji, o svém šperku, o tichém rodinném žití, o své domácnosti, o starších a dávných časech, o lásce a žalu. Vůbec písně národní prodechnuty jsou láskou k národu, otčině a přírodě. —

Nesmrtelný Sušil, který má velkou zásluhu, že sesbíral velké množství lidových moravských písní, byl dojat čistotou myšlenek v nich obsažených, jednoduchoštlí kouzelně jejich hudby a nejednou se před přáteli vyslovil a také zaznamenal, že některé písně pocházejí z pradávnej doby, a že o čistotě duše a zbožnosti dřevních našich předků svědčí, a že z některých přímo slovansko-pohanský choral vyznívá.

Jak velice měl Sušil pravdu.

Slovutný kritik evropské hudby Chrisander vyslovil se o národních písních slovanských následovně^{*)}:

„Zdá se mně skoro nemožno, že nějaký národ byl s to takové písně složití, které tolik krásy, vděku, důstojnosti a umělecké dokonalosti v sobě chovají, skoro bych myslil, že tyto písně složil veliký genius, který je pak za lidové vydal.“

Tento úsudek jest tím věrohodnější, poněvadž pochází od vynikajícího německého hudebníka a jest třeba proto moravské a slovácké bratry na něj upozorniti. — Vidíme, jak velkou kulturu a duševní schopností slovanský lid již v nejstarších dobách měl a můžeme s velikým básníkem zvolati:

Kde je zpěv, tam není tíseň!
Zlý člověk nezná píseň!

Uvádíme též výrok geniálního hudebníka Josefa Nešvery, ředitele kůru v Olomouci, který o písních našich následovně se vyslovil: „Jest známo, že každé hnutí duše, jež nás ovládá, může se hudbou vyjádřiti, hudba jest zrcadlem naší duše.“

Co nemůžeme vyjádřiti slovem, kdy slovo příliš prosaicky zní, tu počíná mluvit hudba. V každé skladbě vyřčena jest duše skladatelova, z ní vycitíme jeho smutek, bol i radost. Ze skladby možno poznati povahu i poměry skladatelovy.“

Probíráme-li lidové písně toho či onoho národa, jest možno ihned poznati, v jakých poměrech žil a za jakých okolností písně jeho povstaly.

Slyšíme naše písně, perle to naší vlasti, o nichž i naši protivníci pochvalně se vyslovují, jaká nálada z nich vane! Jest to nálada, která vyznívá z blahobytného dostatku a z domácího štěstí.

Některé písně jsou lichořivé, naivní, z některých melodii zaznívá srdečný smích a zdravý vtip, dnes již skoro neznámý.

Mimoděk ptáme se, kdy vzaly tyto písně svůj počátek? V době feudálního tlaku byto s humanitou konec, vždyť v době bolesti a bídy nezpíváme: proto soudíme, že povstaly tyto písně tehdy, když byl náš lid svobodným, žil v dostatku všeho dobra a štěstí. Kdy byla doba štěstí našeho slovanského lidu, mají naši dějepiscové věděti.

Důkazem, že některé naše písně jsou prastaré, jest podobnost k řeckým a římským melodii, některé mají i podobné obraty a ca-

*) V dopise na Sušila.

dence. Také ritmická konstrukce jest těmto písním podobna, některé nedají se ani do taktu vměstnati jako chorály.

Některé moravské písně liší se netoliko od jmenovaných písní, nýbrž též od české lidové písně svou originelností, jež záleží v tom, že jsou docela na jiném základě sestaveny, jak to Chrisander nazval zvláštním a samostatným *z á k o n e m*.

Zvláštnost u písní moravských jest pochod čili sklad tonů bez sexty. Některé nápěvy drží se nejvíce kolem shluku tonů (tetrakord) a sice *f, g, h, c*. (Japonci a Malajci mají též nedokonalou řadu tonů.) Melodický spád vede hlavní ton *h* a klesá nejráději na *g*, nikoliv na *c*. Dovoleno tázati se: bylo nedokonalé toto seřazení tonů dříve již než starý kostelní chorál?

Arci nedá se stanoviti, zdali staré toniny již v lidové písní byly obsaženy; ale jest jisto, že hudba z nemnoha primitivních prostředků (Intervallů) znenáhla povstala, a že dříve nedokonalé tonové stupnice se vyvinuly, nežli dokonalé chrámové povstati mohly.

Vůbec poukazuje sestavení jednotlivých moravských písní na dobu pradávnou a že pozdější a zvláště naše doba nebyla by s to něco podobného vytvořiti.“

Co se týče pověstí, tohoto vededůležitého zřídla předdějinné doby národů, litujeme, že ve směru tom pro Slovanstvo velmi málo se doposud pracovalo. Ačkoliv jednotlivci důležitost studií pověstí a legend uznávali a se přičinili, aby je pro budoucnost zachovali, chybí přece patřičná a potřebná souvislost a patřičné jejich využitkování pro naši vědu.

V pestrý šat a pozlátkový lesk zahalené pověsti a legendy leží mnohdy jádro pravdy, které většinou neklame, nýbrž často s výsledkem vědy motyky a rýče, jak Schlieman praehistorickou archaeologií nazýval, se shoduje.

Zanedbávání pověstí, v nichž často nejdraší vzpomínky a památky celého národu na morální a duševní velikost jeho předků, na důležité události a jeho dějuplnou minulost se tají, jest hříšnou nedbaloostí, ba krádeží zřídla a pramenů pro starověké dějiny; zřídla a pramenů, které vlivem nivelisující kultury západní vždy více a více vysychají a mizí, až docela se vytráí, nenajdou-li se vlastenci, kteří těchto drahých pokladů lidu, co ještě možno jest, zachrání.

Však není mnoho času již k ztracení; nechceme-li, aby kruh pověstí zmizel, jako mizí duševní vymoženost kulturního života našich žen, totiž ornamente ve vyšívání, které bohužel v celé západní Moravě a na Hané a po většinou v Čechách skoro docela vymizely, a jen na východě konservativní povahou starých lidí se udržely. Tak žijí pověsti ještě jen v ústech stařenek a stařečků a půjdou s nimi i do hrobů.

Se sebezahanbením dlužno poděkovati se těm německým mužům, kteří sbíráním pověstí a legend o vymírající Slovany lužické velkých zásluh si získali. Tito mužové jsou opak těch, kteří neopomněli a neopominají bezbranným Slovanům spílati a do bláta jestřhovati, což světové dějiny jedenkrátě přísně posoudí. Tak hanebně jednal na př. německý dějepisec a učenec Ludvig Gebhardi, professor rytířské akademie v Lüneburgu, který národnostní záští naplněn, nenalezl dosti slov, aby

Slovany ve světových dějinách ponižil; však již byl patričně souzen vysokoctěným Šafářkem, jehož výrok zní asi následovně: „Málo slovy chci se zmíniti o obyčejích a vzdělání starých Slovanů, bych lživě převrácenosti zeslabil, které doposud zejména někteří nepoctiví cizozemští dějepiscové zavinili.“

Nezpůsob staré Slovany hluboko ponižovati, v čemž se hlavně Gebhardi vyznamenal a z něhož tou dobou se ani jinak velice záslužní mužové naši jako Dobrovský, Karamsin a jiní nemohli vyvolnit docela.

Gebhardi staví pohanské Slovany po bok americkým a africkým divochům, všechny zvířecí vlastností a urzkosti jako jsou: ukrutenství, divokost, zbabělost, smilstvo, špina atd. jim připisuje. Stálé otroctví a poddanost byla jim údělem.

Šastnou náhodou však oznamují nám zřídla staroslovanských dějin právě opak všeho toho. Tato zřídla musela by býti teprve zničena, než by se odvážil někdo drzými lžemi čest velkého a tak slavného národa pošpinit! Dokud zřídla tato k nám mluví, najdou se poctiví mužové, kteří pravdu hájiti dovedou „před nájezdy a posliněním zlomyslných mazalů“.

Úsudek Šafářkův jest ostrý, avšak spravedlivý! Za spravedlivý ho musíme uznati, však ostrost může se umírniti tím, když uvážíme fanatickou národnostní zášť odpůrců a když uvážíme užitek, který nám ze zkomolených zpráv jejich plyne.

Ze zlomyslného a nelogického líčení Gebhardiho vystoupila pravda na povrch; neboť srovnáme-li jeho výpovědi v logický celek, objeví se věrně obraz Staroslovanů a tento obraz jasný a pravdivý uchrání nás před podezřením stranictví.

Proto uvádíme líčení Gebhardiho, abychom čtenáři podali příležitost, by sám si svůj úsudek učinili dovedl. Gebhardi píše o tělesných a duševních schopnostech starých Slovanů, které jako surový, příšerně nečistý a zvrhlý lid líčí, že chodí nahý, že jídá syrové maso a nepřípravená jídla, a že Slované odívají se, když jim zde i onde byl pár kalhot udělen.

Uvedeme některé květnaté obraty z dotyčného popisu výlečného (?) dějepisce i jeho vlastní sobě odporující slova, bychom se uchránili předhůzky, že snad přeháníme.

Slovník Gebhardi praví: Věd neboli Slovan jest ještě nyní pln síly, silný a pěkně urostlý, nevšímá si ran a podlehá ve válce teprve po dlouhém zápase. Ještě dodnes je špina v polských a ruských selských obydlích a množství hmyzu na těle Slovanů, cizincům nesnesitelná.

Některé kmeny však věnovali větší péče svému tělu a odívali se ne jen pečlivě, ale byli tak velicí ctitelé koupele, že přepjatým koupáním vzbudili u svých sousedů pozornost.

U jejich kroje pozorovati bylo vkus, nádheru i cenné zdobení a okrašlování. Oni kroj neměnili, nýbrž si ho vážili jako zděděného příznaku národnosti a lásky k vlasti (p. 222.).

Logiku, která v tomto sdělení jest obsažena, každý posoudí a nalezne v ní jaká to spojitost mezi hroznou nečistotou, hmyzem a náru-

živým koupáním a spojitost tato jest i ve výroku o starém střihu šatu čili kroji národu, náležitě osvětlena.

Gebhardi popisuje staré Vendy jako bezstarostné a nanejvýše lehkomyslné, kteří žijí jen pro požitek a ukájení svých chťiců, jsou otrocky podlízavý lid, který nemá tížďadost a neměti nižďadného majetka.

Vend snášel každě tyrání a bití trpělivě a byl tak hostejným, že když mu byl také majetek sebrán, bez reptání jiný si vydobýval, své ženy a dcery pánům přenechával, kteří ho mohli ze svého panství, kdykoli chtěli, vyhnati.

Dále ale praví, že miloval pokoj, byl zženštilý a hudby milovný.

Pak praví dále doslovně: Lehkomyslnost jevíia se u nich rozmanitě. U nevolníků způsobila vytrvalou spokojenost s jejich osudem a konečně takovou zálibu v něm, že ti to na pohled nešťastní lidé, zbaveni svého majetku, každý svévolný nápad svého pána bez odporu snášeli. Jejich těla byla všelikým mučením tyrána a od prací sílu jejich převyšující mořena, do níž byli zvláštními dutky donucováni.

Pro nepatrnou maličkost však mohli býti pohnuti ke vzpouře, nejsvětější úmluvy převrátiti, své zvolené panovníky, kterým věčnou lásku slibovali i zavražditi! Když se tak stalo, což se často uskutečnilo, veta bylo po důvěrnosti. a ti Vendové, kterým Prokopius dává svědectví, že nejsou náchylni k zlomyslnosti ani k lstivosti, jeví se nevěrnými, na něž není spolehu (p. 223.).

Z tohoto popisu vysvítá, kterak ubohý a srdečný tento lid, který všecka příkoří a ukrutenstva cizého panství zakusiv, byv totiž i o svůj všecken majetek oloupen a jehož ženy a dcery byly przněny, ze zoufalosti hnán, konečně se vzepřel ku pomště?

Neměně jest zajímavá stať o zženštilosti a nestřídmosti Slovanů, o nichž praví:

Oni kupili na své stoly živná, chutná a jemná jídla nadbytečně a bez škody na zdraví požívali jich do sytosti. Jejich nejstarší nápoj bylo mléko, kvas nebo bier, snad pivo nebo německé „Bier“ a mjeď nebo meth: u obou dosvědčují slova, že jsou to německé vynálezy a Vendové že je jen po nich dědili.

Oni zvyšovali při jídle požitek zpěvem, hudbou a tancem.

Ohebnost vendického jazyka ulehčovala básníkům práci, písně skládati, a tudíž jest pravděpodobno, že jejich písně jsou prastaré, ačkoliv si také avarskými písněmi vypomáhali.

Oni již v VI. století nepustili z rukou houslí o třech strunách, které „gusle“ jmenovali.

Melodické tony budí u smyslných lidí žádostivost pohybu údů těl, a proto líbovali si v tancech, jež pozůstávaly ze všelikého vykrucování údů (p. 224.).

Myslíme, že není zapotřebí dalších poznámek a že vybájená surovost, smyslnost a zpustlost slovanského lidu od pravdumilujícího autora do nejlepšího světla byla postavena.

Hostiny předpokládají a požadují společníky, ti se co spoluhostě dostavovali a z požitkářství a z baživosti

této vytvořila se slovanská pohostinnost, kterou Mauricius a jiní historikové i v životopisu sv. Otty vysoko vynášeli a vychvalovali. Žádný Vend neuzavřel svého domu, nýbrž postavil plné misky s jídlem na stůl pro hosty, kteří by v jeho nepřítomnosti přišli. Žebráků a zlodějů nebylo mezi nimi, avšak jakýsi druh lupičů, kteří byli beztrestně trpěni, byli to totiž oni chudší hostitelé, kteří pro své hosty potají nebo v noci jídla a nápoje kořistili (p. 225.).

Roztomilý Gebhardí praví ve své moudrosti, že byli Vendové velice cudní, a to nejen ženy, nýbrž i mužové, vedli přes to přece velice nezřízený a prostopášný život, neznali věrnosti manželské, nýbrž měli všechny ženy společně a byli tak neslýchaní zločinci. Že loupežně unášeli sobě nevěsty, je pak jako ženy strašně týrali. — Aby se předcházelo množství vražd na ženatých mužích páchaných, pochovali ženy s mrtvolou jejich mužů.

Pak popisuje zbabělost tohoto národa takto: O nejstarších, Vendech nemůže se říci, že životem opovrhovali, aniž že byli udatní; neboť honosili se ještě v letech 591, že válku nenávidí a že milují klid, okrášlený hudbou; ale byli oni již tehdy s řeckými(?) zbraněmi obeznali, jimiž opovrhovali, když byly proti nim namířeny, a neohroženě svá nahá a nechráněná těla naproti nim nasazovali, když na kořist měli naději. Při zákeřnických, též nočních výpravách, bojovali však neochablou zmužilostí.

Slované ukázali se v otevřeném boji jako udatní lidé a zmužilost dědili jejich potomci, praví Helmold; a Prokopius praví: jednotliví mužové opovrhovali s každým sebevětším nebezpečenstvím.

Mučení a utrpení snášeli bez známky bolesti a přece nemožno, starým Slovanům pravou udatnost přisouditi a sice proto, že jen když byli dostatečně kryti, s celou udatností bojovali a když byli poraženi, nevyslovitelné týrání trpěli; když však zvítězili, strašnou zlobou jednali, neboť při tom všem prozrazovali strach a tíseň, však nikoliv udatnost. — Když byla jejich chuť k zabíjení ukojena, tedy vrátili se ku své přirozené dobrotě a byli nejmírnějšími pány do své otčiny přivedených zajatců. Oni jim velkomyslně nechali na vůli, aby buď do své vlasti se vrátili, nebo jako přátelé u nich ve svobodě dále žili (p. 227.)

V úmyslu, Slované hluboce snížiti a je za podlé vyhlásiti, dal pán Gebhardí jim vysvědčení, nad které chvalnější by jim nejlepší přítel dáti nemohl. On ukazuje nám je co udatný, ušlechtilý lid, který žádné na nich spáchané křivdy nemstí, ba naopak největšímu nepříteli s láskou jde vstříc, za zlé dobrým se odměňuje.

Války, které Slované vedli, směřovaly jen ke kořistění; tím stali se nedůvěřivými, skrblymi, kořistichtivými, mstivými a ukrutnými.

Po dobytí vendických krajin a vykořenění tamějšího pohanství (c) nemohli se němečtí občané křesťanští (?) jinak chrániti, než jen tím, že každého jdoucího Venda, který nemohl udati příčinu, proč se ze své osady vzdálil, za usvědčeného lupiče a zloděje považovali a ho popravili nebo zabili (p. 229).

Jaký příšerný obraz ukazuje nám Cebhardi o podmanění a germanisování Vendů!

Dále praví: Severní Vendové na Východním moři stali se nenasytnými mořskými loupežníky, byla to spíše nouze, kterou slovanští loupežníci na křesťanské sousedy uvalovali, než panstvíchtivost, dobývavost a podmanivost vítězství, přiměla Němce, vendické kraje přepadati a ničiti (p. 230).

Dějepisec vypráví dále, že od lupičství nemohlo býti spomoženo nikterak, leč vybojováním slovanských zemí těch, bouráním chrámů, vražděním kněží a jelikož jich nemohli napravití, tedy brali lupičům život pod strašnými mukami nebo nakládali s nimi hůř než s jinými zajatci a pojmenovali je dle jejich národního pojmenování (Sklaven) — otroci.

To však nic nespomohlo; vzali jim tudíž jejich sociální zařízení a pospolitou správu, přesazovali je do jiných zemí, vykořenili jejich jazyk, obsadili krajiny jejich německými kolonisty, přetížili je velkými daněmi a učinili je svými otroky.

Němečtí kolonisté nakládali s Vendy jako s odvěkými nepřáteli, netrpěli žádného Venda ve svých osadách a oddělili jim část země, kde směli si nové osady zakládati.

Oni je vyloučili ze všech německých spolků, nebo dali jim zvláštní cech, k němuž žádný Němec se nepřidružil.

Dali sobě do křtícího listu i v městech (zv. Hansa, kteréžto jméno, ač vendické, přece nepokládali za pohanu), že mezi jejich předky nebyl žádný Venda učinili z jména Vend, jako v Uhrách, nadávku.

Vendové však tvrdili, že jejich potlačitelé byli horší zlodějův a lupičův, jelikož vznešení křesťané v olupování počestných hledali čest a slávu, proti nimž stavěli šibenice a kola, čehož u Vendů však ku vyplenění škodlivých neřestí nebylo třeba (p. 231). A toto vše dělo se pod záminkou potrestání lupičů!

Neobyčejně přísně jednali němečtí vítězové proti vendické řeči, proto že pozorovali, že tvoří mezi Vendy jistou národní pásku, která musela býti přetržena, proto že chtěli zničiti pověru, potlačití zpupnost a předejiti povstání.

Však neučinili tak všude, v Rakousku, v Krajinsku, v Uhrách, v Lužici a Kašubsku ponechali Vendům řeč a teprve po staletí ji pak odstranili v Luneburku a Dannebergu. — Prostředek vykořenění jazyk slovanský z

Východního Pruska byl ten, že žádnému muži nebo děvčeti nedalo se povolení k sňatku a vojákovi dovolená, pokud neuměl německy mluvit a psát, a všichni učitelé, kteří neuměli dobře německy mluvit a číst, byli služby zbaveni.

Abý však zem nebyla odlidněna, spokojili se tím, že mnoho německých kolonistů přivábena a hledělo se k tomu, aby jinoši a děti k německému jazyku byli přidrženi. (p. 232.)

Gebhardi líčí Vendy vzhledem k jejich náboženství příliš po zvěřecku, že v prvních svých sídlech neměli náboženství ani pohanského, připouští však, že věřili v neviditelnou nejvyšší bytost, která jim byla nakloněna a bytost jinou, která byla nepřátelskou.

Prvnější byl pravý Bůh, však měli mimo něho též duchy, kteří hned zde, hned tam bydleli, kterým se mohl člověk zalichotit a sice:

„Když konal chvalitebné činy, jak jsou: spravedlivým býti ke svým spolubratrům, své zásoby a svůj dům každému potřebnému nabízet a býti dobrým a hrdinným. Oni nevěřili v příští život a přece dávali jídlo a pití, zbraně a náčeni jiné do hrobu proto, aby zemřelému v ničemž nechybělo, čehož v životě užíval a měl rád. (p. 239).

Gebhardi líčí svým způsobem náboženství Slovanů, jejich kněze, velkolepé chrámy, nádheru a přepych, umělecké a překrásně vyřezávané skříně a dřevořezby a bohatě pokladů v nich, pozůstávajících ze zlata, stříbra, zbraně drahokamy zdobené a jiné drahocností klenoty a skvosty, ale připomíná, že všechny tyto věci byly buď uloupeny nebo od Řeků odkoupeny.

On popisuje slavnosti, způsob pohřbívání a spalování mrtvol a praví pak: Ačkoliv také staří Vendové, mezi vkus milujícími Řeky a ve vlasti krásného umění žijíce, kulturně vyspělým lidem se stali a slovanské říše zakladateli, ačkoliv oni a jejich potomci stálým obchodem a lupem krásné formy získali a umělce a řemeslníky mezi sebe rádi brali, přece zůstal jejich vkus špatným a malým. S obyčejným nožem vyřezávali pilně ve dřevě, vytvořili však samé nestvůry a velké obrazy, znali tajemství barvíti své dřevěné výtvořky a je malovat, barvy jejich odolávaly povětrnosti a byly stále svěží.

Sochaři nebyli a umění jejich záleželo v tom, že celé balvany dle úhломěru otesávali a pak z nich sochy vytesávaly. — Ve vyrábění z hlíny byli velmi dovední. —

○ ceně prací kovových jsou mínění starožitníků různá. Někteří pokládají Vendy za tvořitele dobře pracovaných, často stříbrem vyložených železných, ocelových a bronzových kopí, dýk, šavlí, nožů, nůžek, jehel atd., však jiní se domnívají, že jsou tyto předměty lupem

nebo že jsou od Němců a Řeků výměnou získány oproti zákonu jim zbraně dodávati.

Někteří praví, že Čechové již v VIII. století provozovali hornictví; jsou však příčiny, které tyto domněnky zmaňují.

V tomto tonu jde tak stále a praví: Oni nebyli prý staviteli, nerozuměli ničeho o stavbách, měli však krásné chrámy, obývali prý jen jednoduché domky, ačkoliv byli bohatí a rozmařilí.

Měli sice pevná sídliště a města, která byla zdi obehnána, však byla jen, dle Gebharda, z prken stavěna, ačkoliv znali cihly a uměli stavěti klenutí.

Skoro všickni Vendové tkali plátno a pěstovali konopě, které potřebovali k vyměňování cizího zboží. Domácnost obmezovala se za nejstarších dob na chov dobytka a orbu a byli tak dobří rolníci, že bývali do Německa jako nejlepší zemědělci posláni. (p. 260).

Když Gebhardi se o rozšířeném a velikém obchodu vyslovil, který od pobřeží Baltického moře až k Pontu, na Ural, do Řecka, Italie atd. se táhl, o rozmanitosti zboží a rozličných vymoženostech, což byl nucen učinit, jelikož celý svět o tom věděl, přece nemohl překonatí zášť a dodal, že bohatá rozmanitost zboží byla jen následkem válek, jelikož, kdyby nebyli Slované je ukofistili, tedy nemohli obchod vésti; připouští však, že válčení nenáviděli a jen od Němců, kteří jejich krajinami táhli, se válčení naučili a tím též jejich loupeživost povstala a se vyvinula. —

Přerušujice nyní slabomyslné pitomosti a hnusné protislovanské výpady, ku konci odhalíme ještě obraz zemského vládního zařízení slovanského lidu, jak je tento ušlechtilý lidumil (?) načrtl.

V pravdě přesmutné dává svědectví o stavu kultury sousedního národa za času Gebhardiho, když směl se Gebhardi odvážití, sepsati a vydati „Dějiny světové“, které překypují lžemi a perfidnostmi, když se odvážil, posvátnou slovanskému národu zádruhu, která povznesla Slované na vysoký stupeň kulturní již v šedé dávnověkosti a jim štěstí a požehnání přinášela, do bahna vráhnouti. Chceme uvéstí slova, která svědčí o podlé nízkosti, bychom je postavili před tvář nevědomé luze, která ještě dnes v hávu civilisace, Slované v jejich zemi na blbý způsob pošpíňuje a se jim posmívá, abychom ukázali, na jakém nízkém stupni kultury stojí a honosivě na obdiv staví, že ničemu se neučila a ničeho též nezapomněla.

Dotyčná slova Gebhardova znějí: „Národ, který od lupu a honu žije a rolnictví jen jako vedlejší zaměstnání koná, nemá žádné státní a vládní zařízení, což nejstarší dějiny vendické dosvědčují. Všichni dějepiscové učí — kteří o tom něčeho zaznamenali: Slované, kteří v VI. století ukázali se Řekům co hrozní lupiči, netrpěli žádnou vrchnost nad sebou a žádné poddanství, tím méně německého krále. Oni zavrhli každé vyjednávání pod výhodnými podmínkami a nechtějice býti poddáni cizím pánům, pronásledovali se navzájem bez

ohledu na tuzemce, na přátelství i na společné náboženství, když jejich nárůživost se nepřátelsky vzbouřila.

Každý otec rodiny (stařešina) vládl neústupně nad svými ženami, sestrami a dcerami, ale nad svými syny jen tak dlouho, dokud nenabyli dosti síly a schopnosti, aby se sami živili. Každý Vend zakládal dům ve vzdálenosti takové od sousedů, aby nemohl býti od nich nepozorovaně přepaden a pokládal les, potok, pole, jež s obydlím hraničily za své vlastnictví, které slabší bez trestu nesměl překročiti.

Když se stařešina přidal k velké lupičské výpravě, hleděl, aby si zachoval své panství tím, že vše ukryl, své poklady zakopal a pak hleděl své zábavy, lidí vraždit, vše spustošiti, všemožné neřesti kouati a sebe ukázati jako udatný a silný muž, hleděl se všemožně uspokojiti a nevracel se do své otčiny bez lupu.“ (Pag. 266. Allgem. Welt. B. 51. Geschichte der Wenden 1789.)

Takových Gebhardů v moderní roucha oděných jest do dneška ještě mnoho.

Národnostní záští zaslepení, vrhají se v domnění práva na vše, co jest slovanského, vyhledávají u špatných dějepisců svého druhu rčení, překrucují události, okořeňují záští proniklými svými názory, vyzdvihují svou kulturu až do nebe a jsou ke všemu ještě tak nesvědomití, že národnostní zášť vštěpují do myslí studující mládeže a ve své slepé zlobě ani nepozorují, že škodí více němectví nežli Slovanům.

Jakkoliv se utrači tito vynasnažují Slovanů ve světových dějinách ponížiti, přece nepodařilo se jim čestné postavení jejich, které v kulturní historii zaujímali a doposud zaujímají, zmařiti, tím méně, jelikož jiní spravedliví němečtí mužové uznavše nespravedlivost, již slovanskému národu se dostalo, povstali a se neostýchali živé údaje pomlouvačných spoluurodáků vyvrátiti.

Takovým mužem byl součastník Gebhardiho Galletti, který čerpal z týchž pramenů a vylučuje obraz staré kultury Slovanů docela jinak, jelikož jich nepřekrucuje a nespotořuje, nýbrž otevřeně přiznává muka a pronásledování, které Slované od svých nepřátel snášeli. On líčí je jako pokojný, mírumilovný národ, který se v pradávných dobách znenáhla ze svých dalekých sídel za Karpatami po východní a střední Evropě rozšířoval a byl přepadání divokých a bojovných kmenů tím nebezpečněji vydán, jelikož Slované tehdy žádným politickým svazkem mezi sebou spojeni nebyli.

Zhoubně vrhli se na ně draví Barbari se zbraní v ruce se všech stran a dospěli až do samého srdce jejich. Otřásti mohli jimi, však zničití nikoliv; neboť velkolepá staroslovanská kultura je chránila.

Zašly z východu přivalivší se bouře, většina dotčených Barbarů dávno vzala za své, zmizela a zanikla úplně.

Co se stalo s Kelty ve IV. století i do Norika a Panonie vniknušími? Sotva že je ethnografové v pozůstalých Vlaších rozpoznávají. Kam poděli se Jazygové, Roxelani a tak zvaní Markomané a Quadové,

Hunnové a Avarové, Gothové, Kumáni atd.? Oni buďto s usedlými zde národy splynuli, nebo úplně zašli.

Národové ti však, kteří se udrželi, promícháním se s rassou slovanskou, ztratili mnoho ze své osobité národní zvláštnosti, a budoucnost o nich rozhodne.

Že katastrofy, které vpády barbarů do zemí slovanských byly způsobeny, bez ničivého vlivu na kulturní rozvoj národa nezůstaly — jest zřejmo.

Byly to hluboké rány, které rychle způsobené, pomalu se hojily: však Slované byli by navzdor tomu neunavně kulturně kráčeli v před, kdyby neměli daleko nebezpečnější nepřátele, kterým se stali velmi nepohodlnými. Přírozeno, že vysoká kultura, na vše strany se rozšiřující, obchod a tím stoupající blahobyt, štěstí a spokojenost Slovanstva vzbudily závist, žárlivost, starost a sirach na západě!

Již tenkrát vynořilo se strašidlo panslavismu. Iekalo a rozčilovalo mysl západu!

Vymýšleny tudíž rozličné prostředky, hrozící slovanskou záplavu zastaviti, a uznáno za nutné, znenáhlou ale jistou zkázu slovanskému elementu připraviti.

Tak nastalo již v nejranějších dobách našeho letopočtu systematické pronásledování Slovanstva, zvané: „Puďem k východu!“

Mírumilovný, boj nenávidící národ slovanský byl takto ze všech stran nepřátelsky obtěžován. Slovanští zajatci byli jak otroci do všemožných krajín prodáváni, kde se svým pánům jak služebníci a dělníci potřebnými činili museli.

V Německu byly slovanské otrokyně, které překrásným vyšíváním šatstva panstvo okrášlovaly.

Svědectví toho jsou slova Gallettiho: „Ženy otrokyně zabývaly se zejména tkaním, šitím šatů a vyšíváním. Ony musely z vlny a lnu všelike látky k dvorním oblekům zhotovovati a barviti je barvami, které uměly vyrábět.

Mezi nejcennější šatstvo tehdejší doby patřily tak zvané frigické pláště, kterými Karel Veliký každoročně poděloval dvorní služebníky a je i perskému vladaři daroval.

Karel měl mezi svými otroky zlatníky, řezbáře a jiné toho druhu umělce! — (p. 166. Allgem. Welthistor. B. 53. Geschichte Deutschlands 1787).

Jako ženy slovanské byli i mužové od své hroudy domácí odvléčení, kterou nikdy dobrovolně neopouštěli, od svých rodin odloučení, aby v cizině připravovali zemi k osévání. Na jejich místa však nasazováni byli Němci, kteří, jak sám Gebhardi doznává, stali se pány a potlačovateli Slovanů, kterým ukládali nejtěžší práce a které, když se ukázali, mimo svých bydlišť vraždili, nebo zvláštními důtkami trestali, z domu a dvora odehnati směli, kdy se jim zlíbilo.

Jejich demokratické zařízení bylo zrušeno, zaváděna léna a hleděno k tomu, aby kořeny svérázné kultury do základu byly zničeny, o čemž Galletti (p. 232) výslovně praví: Již Karel Veliký obmezoval všemožné slovanský rozsáhlý obchod. Proto, aby odříznuť Slovanům monopol obchodu do Orientu, který šel od Cařihradu přes Pontus, Kiev, Halič

k západu a severně k Baltickému moři. otevřel obchodní cestu podél Dunaje, by obchodní spojení s Orientem na bližší cestě přímo k srdci Německa vedlo. K tomu účelu chtěl Dunaj s Rýnem zvláštním průplavem spojit.

On přeložil hlavní severní skladiště do jižních měst, zejména do Bavorska, aby slovanský obchod znemožnil a obmezil ho několika hraničními městy německými.

Tak byly Lorsch pro Avary, Řezno pro Moravany, Magdeburg, Hall a Erfurt pro ostatní slovanské kmeny ustanoveny.

On propůjčil německým kupcům rozsáhlé privileje a zakázal Slovanům, svá hraniční místa překročiti, staral se ve velké míře o ochranu a bezpečí německých obchodníků průvodními a osvobozujícími listy a aby se židé mohli zmocnit malokupectví, dal Karel Veliký také jim dalekosáhlé privileje: oni mohli veřejně úřady zastávat a často za soudce a výběrčího cla býti zvoleni a směli také stanoviti dny trhů atd.

Následek byl, že židé tak bohatli, že za časů Ludvíka Pobožného byli i od pohlavářů v národě vyhledáváni, kteří o jejich milost se ucházeli a že přední dámy u dvoru snažily se zjednati si skvostnými dary přízně židovek.

Dle Gallettiho bylo židům dovoleno držeti si slovanské nevolníky a služebnictvo i slovanské ženy užívati k ukojení chťičů. Na tom všem nebylo však dosti, neboť musel býti stůj co stůj také velkoobchod slovanský zničen a proto vedeny protislovanské války a sice ve způsobu křížáckých tažení. Obchodní města u Baltického moře byla pobořena a Němci pak osazena.

Galletti o tom všem psal, a jeho slova jsou tím pravdivější, jelikož pocházejí z péra německého. On také napsal: „Křížácké tažení proti Slovanům vrhlo národ ten na pokraj zkázy“. Jindřich Lev a Albrecht Medvěd, aby obchodní prospěch svých zemí pozdvihli, domnívali se, že třeba příčinnivý a pilný národ slovanský vyhubiti, jej do všech krajín jako otroky rozdělití a jejich dědičné statky cizinci z Nizozemska a Rýnu obsaditi.

Však dokonalá zkáza slovan. obchodu byla též jiným neštěstím, které během dob se událo, přivoděna.

Dánský král přepadl a zničil krásnou Venetu na ostrově Uznójmu, a jiní nepřátelé, kteří na neblahém osudu jejím měli podíl, ukořistili vše, co chovalo město znamenitého ze železa a mramoru a do Visly odnesli. Později byla podobným osudem zastihnuta ostatní slovanská obchodní města. Volyň na ostrově Volyni byla zbořena, Arkona a jiná důležitá obchodní místa na Rujaně zničena.

Takový osud zakusil od ostatních Evropanů národ, který nejprve je obeznámil s obchodem a různými řemesly (p. 482).

Když byl velkoobchod při moři na severu zničen, tedy zbyl ještě obchod na jihu ku zničení, což se uskutečnilo křížáckým tažením, čímž jak dějepisci se vyjádřili, dán obchodu jiný směr a tím mnoho obchodních měst ochuzeno a na mizinu uvedeno.

Křížákům byla uložena misie, tak zvané pohanské Slovany pokřtiti a místa Spasitelova od nevěřících prý očistiti. Však zdá se, že křížáci

provozovali spíše obchodní politiku, činili násilí a klesli na rotu nízkých loupežných dobrodruhů, anižby byli dotčeni křesťanské poslání plnili.

Zejména vyznamenala se čtvrtá (v r. 1202) křížácká výprava, které bylo uloženo slovanské obchodní město na jaderském pobřeží zničit, tak padlo, bez vědomí papeže Inocence III., mocné město Zader a slovansko-řecký Cañhrad.

Však ještě na východě kvetl slovanský obchod. Ještě pevně stál Novograd, Kiev, Halič atd. Zde pomohli západu Tataři. Tito přeпадli také počátkem XIII. stol. jako zkázonosné kobylky východoslovanské kraje, ohrozili, ale nevyvrátili, Novograd: za to však města Kiev a Halič, a j. byla úplně zbořena. Odtud táhli Tataři přes Moravu a Slezskem až do Pomorán a kudy táhli, tam zanechali úplně spustošenou krajinu, kde pak se rychle jim v zápětí usazovali němečtí kolonisté a tím způsobem povstaly v slovanských krajinách, jako na Moravě, na Slovensku, ve Slezsku a Haliči německé ostrovy a též v Sedmihradsku. — Jakmile na baltickém pomohli byl Slovanům velko-obchod vyrván, sestoupilo se v r. 1239 více německých obchodních měst a založilo svaz, tak zvanou Hansu, ku kterému svazu mnoho velmožů a rytířů německých se přidalo, a jež i panovníci dalekosáhlými privilejiemi v té míře obsypávali, že Hansa pak tvořila malý stát ve státu a že mohla pro svou ochranu udržovati válečné loďstvo a pěší pluk. Hansa jako stát výborně jsouc zorganizovaná, byla způsobila obchodu německému, jmenovitě na východ klesiti toutéž cestu, kterouž slovanský obchod světový se ubíral. Byl to ihned Novgorod, k němuž Hansa zřetel obrátila, aby jeho prostřednictvím obchodní styky i s Asií osnovati mohla. V záměru tomto dovoleno hledati příčinu, proč Tataři Novgorodu ušetřili, jsouce s Němci o svém vpádu do Evropy dorozumění a jak se za to má, ku vpádu jimi pobádání.

Židé, kteří se udělenými jim v Německu výhodami a neobyčejnou blahovůlí panovníků těšili, začez se jim značných poplatků a důchodů dostávalo, činili se pořád vlívuplnějšími a jelikož kanonické právo křesťanům od spolubratrů úroky bráti zapovídá, zákaz tento pro židy neplatí, lichvařili bez překážky a bohatnouce, stávali se čím dál tím drzejšími a zpupnějšími.

Ačkoli židé jako cizinci za ochranu, již v německé říši požívali a jako pouzí čeledínové (kammerknechte) pokladny vrchnostenské služebně naplňovati musiti, domohli se v říši té svaté (?) vysokých hodností a mocí, z nižto náležitě kořistiti dovedli v té míře, že vzbudili u lidu největší nenávisť a že svou pánovitostí stali se i vládnoucím kruhům nepohodlnými. Všeobecné nespokojenosti této použili nepřátelé židů k jejich krutému pronásledování, které na počátku 13. století v celé německé říši vzplanulo tak, že za krátkou dobu více než 10.000 židů bylo zavražděno a ti ostatní olupováni byli na mnoze — jak dějiny vypravují — do naha.

Aby se úplně zkáze a vyhlazení vyhnuli, nezbývalo jim, než u dobrosrdečných Slovanů útočiště hledati. Pobádala jich k tomu také rozmařilost panovníků slovanských, od jichžto zisťností za lesk zlata ještě větších výhod očekávali, než jim sama německá říše poskytovala. Tak se stalo, že Polsko, Rusko a Uhry byly brzo množstvím židů za-

plaveny, že se židé českým zemím baživých Přemyslovců nevyhýbali, zbytečno doličovatí.

Němcům a vůbec národům na západě bylo velmi vítáno, že tak lehkým způsobem židů se sprostili, a že zároveň očekávali, že se židé v dotčených zemích slovanských maloobchodu zmocní a tam germanisatorské služby konati budou. Zdá se, že židé od této doby němčiny v ryze slovanských zemích užívati si navykli a tak zvanému „pudu západní kultury k východu“ (Drang nach Osten) vydatně prospívají.

Vladaři slovanští, jimž více na peněžním zisku, jenž jim ze žida kynul, než na blahu lidu, jim od Boha svěřeného záleželo, nešetřili výhod a výsad, jimiž přichozí židy vyznamenávali, ač tím blahobyt a národnost vlastních poddaných vůči hledě trpěla. Zdá se, že na úkor svého lidu slovanská knížata uzavírala smlouvy s říší německou. Vysvítá to aspoň ze zákona z doby Václava II., dle něhož byly obce povinny, každá jistý počet židů přijímati a když některý zemřel, na jeho místo jiného žida, ale z ciziny, povolati. Způsobem tímto zůstával z dávný stav židů v zemích slovanských nezměněn a v Německu jich patrně ubývalo. Opatřením tímto vzrůstalo obyvatelstvo židovské jmenovitě v Polsku a v jižním Rusku, panství polskému podřízeném valně. Kterak vzrůst tento ve jmenovaných zemích kulturně a hospodářsky působil, zaznamenáno v dějinách a jeví se v sociálních poměrech lidu polského a maloruského podnes přesmutně.

I toho, co s přesně vědeckého stanoviska Montellius Židům vytýká, dlužno si povšimnouti. Kde se Židé usadili, tam nepřicházely starožitné vykopaniny, jmenovitě bronz a kovové předměty do musejních sbírek, nýbrž od nálezců lacino židovskými obchodníky zkoupené, tavením uváděny na zmar. Škodu, kterou tím utrpěla archaeologie, nese Montellius těžce.

Daleko vzdálen od antisemitismu, ponechávám každému, aby na povrchu boží země žil, jak se mu zlíbí, myslím však, že každý národ může žádati právem, že Žid, který mezi ním žiti hodlá, nemá býti jemu nepříteln. Nikdo nezazlí Židu, když co Žid svou osobitost, jak Šafařík dovodil, zachovati se snaží, ale nemá býti škůdcem jeho národnosti.

Dlouhá století trvá, bohužel, boj Slovanů s Němci a bude tak dlouho trvati, dokud neopanuje názor a zásada, že opravdová kultura záleží hlavně v účtě ku nezadatnému právu každého národa, aby se dle svých přirozených schopností a duševních darů vyvíjel a zdokonaloval a že není kulturou, nýbrž surovým barbarstvím, překáží-li se mu ve svérázné kulturní činnosti. Porovnáme-li a oceníme-li nepředpojatě a znalecky podstatu kultury západní, které někteří slovanští kmenové podlehli s příznaky a přebytky původní a samostatné jejich vzdělanosti, jež se částečně v tak zvaném lidovém umění odráží, neubráníme se úsudku, že dotyční Slované záměnou tou mnoho nezískali, nýbrž spíše pozbyli.

Kdyby Slované na východě a jihu vpádem Mongolů a Turků a od západu rušivými vlivy ve svém kulturním úsilí nebyli přerušeni bývali, byl by pravděpodobně vznikl a se zdařil druh civilisace a vzdělanosti, jenž by jim i člověčenství byl sloužil ku blahu a k -- pokoji.

Opřen o to, co jsem v krátkosti naznačil, mohu s právem ku konci připomenouti:

1. Že Slované nepřišli do střední Evropy v době tak zvaného stěhování národů, nýbrž

2. že jejich přistěhování se sem a sice způsobem dlouho trvavšího šíření se z dalekých jejich zakarpátských sídlišť znenáhla dávno před Kristem dělo a že mimo člověka doby palaeolitické Slované ve střední Evropě žádný národ nenalezli.

3. Že staří Slované patřili ku dolichomezohysocephalní rase, která míšením se s kmeny brachocephalnými se časem transformovala v mezo- a později v brachocephalnou — (v rasu širokolebců).

Že Staroslovanům dlužno poměrně vyšší kulturu přisuzovati, nežli za tehdejších časů přičknouti sluší jejich sousedům.

Toto jsou ty čtyry hlavní sporné body, o kterýchžto vědecké bádání otáčí se a které objasniti je úlohou staro- a lidovědy, k nížto přirostl národopis.

Vlasta Havelková.

Wanklův tento příspěvek k dějinám Slovanů v Evropě přinášíme v příloze Časopisu vlasteneckého spolku musejního jednak za účelem 25letého jubilea spisku toho, ale chceme též příspěvkem tím upozorniti, že Dr. Wankel před 25 lety anticipoval o Slovanech a jejich osídlení mínění, ku kterému pilnou vědeckou prací nejslavnější čes. archaeolog Dr. Niederle dospěti se blíží. Kompromisní stanovisko Niederlovo je satisfakcí, že práce Wanklova nebyla na špatné cestě. *Red.*

